

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BIOTEISĖS KATEDRA

VILMA MALUŠKAITĖ
BIOTEISĖS (VALSTYBINIS KODAS **62401S116**; KODAS PAGAL ISCED **51238**)
NUOLATINĖS STUDIJŲ PROGRAMOS BIT mns 9-01 STUDENTĖ

**NAMUOSE LAIKOMŲ IR BENAMIŲ GYVŪNŲ GEROVĖS APSAUGOS TEISINIO
REGLAMENTAVIMO YPATUMAI LIETUVOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Dr. Indrė Špokienė
Konsultantas –
Prof. Andrius Narbekovas

Vilnius, 2010

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išnagrinėti namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos ypatumai Lietuvoje. Retrospektyviai išanalizuotos gyvūnų gerovės apsaugos etinės – teisinės prielaidos ir pateikta šiuolaikinė namuose laikomų gyvūnų gerovės samprata. Tiriant namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos ypatumus nagrinėti Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktuose nustatyti reikalavimai ir jų įgyvendinimo sistema. Numatyti reikalavimai įvertinti gyvūnų gerovės apsaugos prasme. Nustatytos pagrindinės atsakomybės taikymo už namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimus problemos, įvertintos šių gyvūnų grupių gerovės apsaugos perspektyvas ateityje.

Pagrindinės sąvokos: *namuose laikomas gyvūnas, benamis gyvūnas, gyvūnų gerovės apsauga.*

ANNOTATION

The master's final thesis provides the analysis of peculiarities of protection of the pet and stray animals' welfare in Lithuania. The ethnic-legal background of protection of the animals' welfare is analyzed in retrospective and the contemporary concept of the pet animals' welfare is submitted. Seeking for investigation of the peculiarities of protection of the pet and stray animals' welfare, the requirements fixed in the legal acts of the European Union and of Lithuania, as well as the system of their implementation are analyzed. The fixed requirements are evaluated from the point of view of protection of the animals' welfare. The main problems, pertaining to imposing the responsibility for violation of protection of the pet and stray animals' welfare, are ascertained and the perspective of protection of welfare of the groups of these animals in future is evaluated.

Key words: pet animal, stray animal, protection of animals' welfare.

TURINYS

IVADAS.....	4
I. NAMUOSE LAIKOMŲ IR BENAMIŲ GYVŪNŲ GEROVĖS APSAUGOS PRIELAIDOS .6	
1. 1. Etinės – teisinės namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos prielaidos	6
1. 2. Gyvūnų gerovės sampratos raida	9
II. NAMUOSE LAIKOMŲ GYVŪNŲ GEROVĖS APSAUGOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO YPATUMAI	12
2.1. Namuose laikomų gyvūnų gerovės apsaugos reglamentavimas Europos Sąjungos teisės aktuose.....	12
2.2. Namuose laikomų gyvūnų gerovės apsaugos reglamentavimas Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir Europos konvencijoje dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos.....	15
2.2.1. „Namuose laikomo gyvūno“, jo savininko sąvoka ir jų vartojimas teisės aktuose.....	15
2.2.2. Reikalavimai, skirti užtikrinti namuose laikomų gyvūnų gerovės apsaugą.....	16
3.2.3. Reikalavimai, skirti asmenų teisių ir interesų apsaugai užtikrinti.....	21
III. BENAMIŲ GYVŪNŲ GEROVĖS APSAUGOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO YPATUMAI	25
3.1. Sąvokų „benamis gyvūnas“ ir „gyvūnų globa“ vartojimas teisės aktuose.....	25
3.2. Benamių gyvūnų gerovės apsauga teisės aktuose.....	27
IV. ATSAKOMYBĖS UŽ NAMUOSE LAIKOMŲ IR BENAMIŲ GYVŪNŲ APSAUGOS PAŽEIDIMUS TAIKYMAS BEI PREVENCIJA	36
4.1. Namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimai.....	36
4.2. Atsakomybė už žiaurų elgesį su gyvūnais ir jos taikymo teisinis vertinimas.....	39
4.3. Namuose laikomų ir benamių gyvūnų pažeidimų mažinimo ir gerovės apsaugos didinimo perspektyvos Lietuvoje	44
IŠVADOS.....	47
PASIŪLYMAI.....	48
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	49
SANTRAUKA.....	55
SUMMARY	56
PRIEDAI	57

ĮVADAS

Tyrimo srities problematika ir aktualumas. Tiek namuose laikomų, tiek benamių gyvūnų gerovės apsauga kelia daug problemų šių dienų visuomenėje. Tai rodo ne tik pastaruoju metu spaudoje ėmę dažnėti pranešimai apie gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimus, žiauraus elgesio su gyvūnais atvejus, bet ir vis didėjantis benamių gyvūnų skaičius. Vien 2009 m. į sostinės gyvūnų globos namus pateko 5948 kačių ir šunų, 5153 buvo užmigdyti. Galiojantis teisinis reglamentavimas neužtikrina šių gyvūnų grupių gerovės apsaugos sistemos efektyvumo. Tai įtakoja ne tik teisinės, bet ir etinės bei socialinės priežastys. Vis didesnė visuomenės dalis išreiškia susirūpinimą dėl silpnos namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos Lietuvoje bei valstybės ir institucijų formuojamos šios srities politikos. Sunkumą kelia neaiškiai apibrėžtas šių grupių gyvūnų statusas, nepakankamas pažeidimų tyrimo mechanizmas bei atitinkamų institucijų darbo trūkumai. Atsižvelgiant į susiklosčiusią padėtį yra rengiamas naujas gyvūnų gerovės apsaugą turėsiantis užtikrinti teisės aktas – Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas. Dėl šių priežasčių būtina išanalizuoti esamus namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos trūkumus ir į tai atsižvelgti tobulinant apsaugos sistemą.

Temos naujumas. Nagrinėjama tema yra reikšminga tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu, nes rūpinimasis namuose laikomais ir benamiais gyvūnais svarbus ne tik gyvūnų gerovės apsaugos prasme, tačiau ir visuomenės sveikatos bei aplinkos apsaugos požiūriu. Užsienio valstybėse gyvūnų gerovės apsaugos temoms yra skirta nemažai darbų. Šių rūšių gyvūnų gerovės apsaugos klausimus nagrinėja etologijos, veterinarijos ar teisės specialistai. Tuo tarpu Lietuvoje ši sritis teisiniu aspektu iki šiol analizuota nebuvo. Atkreiptinas dėmesys, kad nėra susiformavusi teisės doktrina, teismų praktika gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimų ir žiauraus elgesio su gyvūnais bylose nėra vieninga.

Tyrimo objektas – Lietuvos Respublikos namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos sistema ir jos įgyvendinimas.

Darbo tikslas – išnagrinėti namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos reglamentavimo ypatumus Lietuvoje bei įvertinti teisės aktuose nustatytų ir praktiškai taikomų apsaugos reikalavimų efektyvumą.

Uždaviniai:

1. Atskleisti namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos prielaidas.
2. Išnagrinėti namuose laikomų gyvūnų gerovės apsaugos ypatumus Lietuvoje.
3. Išnagrinėti benamių gyvūnų gerovės apsaugos ypatumus Lietuvoje.

4. Nustatyti atsakomybės taikymo už namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimus pagrindines problemas, įvertinant galimas namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos perspektyvas ateityje.

Metodai. *Dokumentų analizės* metodas naudotas darbui renkant reikalingą medžiagą, kadangi pagrindiniai šio darbo informacijos šaltiniai – teisės aktai. Remiantis *loginiu – analitiniu* metodu iš surinktos medžiagos buvo analizuojami pagrindiniai benamių ir namuose laikomų gyvūnų gerovės apsaugos mechanizmo elementai, apibrėžtas jų statusas, problemos. Naudojant *sisteminės analizės* metodą turima informacija susieta į vientisą nagrinėjamo objekto vaizdą ir nustatyti galimi namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos sistemos trūkumai. *Apibendrinamojo* metodo pagalba darbe suformuluoti apibendrinimai ir išvados, taip pat pateikti pasiūlymai.

Tyrimo struktūra. Pirmoje dalyje nagrinėjamos namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos etinės – teisinės prielaidos, pateikiama šiuolaikinė gyvūnų gerovės samprata.

Antrojoje dalyje analizuojami namuose laikomų gyvūnų gerovės apsaugos ypatumai, teisės aktuose nustatyti reikalavimai įvertinami gyvūnų gerovės apsaugos prasme.

Trečiojoje dalyje tiriami benamių gyvūnų gerovės apsaugos ypatumai bei gyvūnų globos sistema.

Ketvirtojoje dalyje atskleidžiamos pagrindinės atsakomybės taikymo už namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimus problemos bei įvertinamos šių gyvūnų grupių gerovės apsaugos perspektyvos ateityje.

I. NAMUOSE LAIKOMŲ IR BENAMIŲ GYVŪNŲ GEROVĖS APSAUGOS PRIELAIDOS

1. 1. Etinės – teisinės namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos prielaidos

Istorijoje yra daug pavyzdžių, rodančių, kad žmogaus ir gyvūno santykis nuo pat seniausių laikų domino žmogų. Gary Steiner 2005 m. išleistoje knygoje¹ retrospektyviai nagrinėja žmogaus ir gyvūno santykio filosofinius aspektus. Iš šios analizės matyti, kad dar 6 a. pr. m. e. Pitagoras pasisakė prieš žiaurų elgesį su gyvūnais, o Aristotelis parašė kelis veikalus, kuriuose nagrinėjo jų elgseną, gebėjimus, aprašė augalų, gyvūnų ir žmonių hierarchinę struktūrą. Stoikai žmogui, kaip racionaliai būtybei, suteikė aukščiausią vietą ir leido gyvūnus naudoti savo poreikių patenkinimui. Plutarchas pasisakė ne prieš gyvūnų naudojimą apskritai, bet prieš netinkamą naudojimą, gėrėjimąsi jų kančia ar mirtimi (medžiokle). Senajame Testamente taip pat yra nubrėžtas tam tikras gyvūnų ir žmonių santykis. Žmogus turi teisę naudoti gyvūnus savo reikmėms, jam suteikiama teisė juos valdyti. Rene Descartes gyvūnus įvardino kaip visiškai valdomus gamtos, nemąstančius, todėl ir pateisino bet koki žmonių elgesį su jais, o Thomas Hobbes gebėjimą kalbėti ir skirti gėrio bei blogio kategorijas įvardijo kaip esmines, skiriančias žmones ir gyvūnus. Autorius, apibendrindamas šiuos filosofinius aspektus, nori atkreipti dėmesį, jog keičiantis laikmečiams atsirasdavo tam tikros grupės žmonių, kurie pasisakė prieš gyvūnų išnaudojimą bei laikymą mažiau vertingais už žmones. Tačiau pripažįsta, jog antropocentristinis požiūris buvo dominuojantis. Taigi darytina išvada, kad kiekvienas laikmetis turi jam būdingą filosofiją.

Didelę įtaką gyvūnų gerovės apsaugos srityje padarė gyvūnų globos judėjimai. 1802 m. Prancūzijoje buvo skirta premija už darbą, geriausiai atsakantį į klausimą apie žiauraus elgesio su gyvūnais įtaką gyventojų dorovei². Anglija tapo pirmąja valstybe Europoje ir pasaulyje, kurioje buvo priimtas įstatymas, numatęs baudas ar įkalinimą gyvūnų kankintojams. Įstatymas priimtas 1822 m. Įdomu tai, kad anglosaksų teisėje nuo 1100 m. gyvūnai pripažinti kilnojamaisiais daiktais. Šis statusas nepakito iki 18 a. Didžiausia permaina šiame periode – 1215 m. Didžiojoje laisvių chartijoje įtvirtintas laukinių ir naminių gyvūnų kategorijų atskyrimas bei tai, kad buvo suformuoti pagrindiniai gyvūnų nuosavybės principai. Laukinių ar naminių kategorijai gyvūnai chartijoje priskirti ne pagal savo savybes, bet pagal tam tikras įtvirtintas taisykles. Naminių gyvūnų (angl. *domestic animals*) kategorijai priskirti prijaukinti, veisliniai,

¹ Steiner, G. *Anthropocentrism and Its Discontents: The Moral Status of Animals in the History of Western Philosophy*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2005.

² Mackevičiūtė, J. *Ekologinė etika ir išsamioji ekologija*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2007, p. 11.

naudojami ūkyje ar maistui gyvūnai, bei tie, kuriuos teismas įvardindavo kaip naudingus. Taigi pagrindiniai kriterijai – ekonominis panaudojimas ir nauda. Reikia pastebėti, kad naminiai augintiniai (angl. *household pets*) nebuvo laikomi laukiniais, nes buvo prijaukinti ir laikomi žmonių gyvenamose vietovėse, bet nebuvo priskiriami ir naminiams (angl. *domestic animals*), nes neturėjo ekonominės vertės. Šios situacijos kaita, o kartu ir naminio gyvūno sampratos raida atsispindi Jungtinių Amerikos Valstijų 1897 m. Aukščiausiojo teismo priimtame sprendime,³ kuriame nurodyta, jog valstija turi teisę šuns statuso nepripažinti kaip lygaus naminio gyvūno statusui (angl. *domestic animal*). Tačiau gali nustatyti specialias sąlygas, kurios leistų ginti asmenis, netekusius augintinių tais atvejais, jei prieš tai jų savininkai tų sąlygų būtų laikęsi, pvz.: registracija. Tokį sprendimą reikia vertinti kaip vieną svarbiausių namuose laikomų gyvūnų apsaugos pokyčių. Taigi svarbu atskirti naminių gyvūnų (angl. *domestic animals*) ir naminių augintinių (angl. *household pets*) sampratas. Šiuo metu naminiai augintiniai (angl. *household pets*) yra pripažįstami naminiais gyvūnais dėl svarbos ir vertės jų šeiminiškams.

Iš istorinės gyvūnų gerovės apsaugos analizės matyti, jog valstybės, priimdamos įstatymus, susijusius su gyvūnų apsauga, dažniausiai nustatydavo draudimus, susijusius su tam tikru nepageidaujamu poveikiu gyvūnams. Tokie draudimai apimdavo išvardintas draudžiamas veikas, tokias kaip vagystė ar žiaurus elgesys su gyvūnu, dėl kurių gyvūnas būdavo sužalojamas arba nugaišdavo. Taip buvo padaroma žala gyvūno savininkui, jis patirdavo nuostolių. Reikia pastebėti, kad tokiais įstatymais siekta apsaugoti ne gyvūną, o savininko ekonominius interesus. Kartais žiaurus elgesio su gyvūnais draudimai buvo nustatomi tik tam, kad neskatintų netinkamo elgesio ir su žmonėmis. Šiais laikais mokslininkai jau įrodė, kad asmenys, kurie dar vaikystėje žiauriai elgėsi su gyvūnais, buvo dažniau linkę daryti nusikalstamas veikas nei tie, kurie gyvūnais rūpinosi. 20 a. daugėjo gyvūnų gerovės apsaugos įstatymų, buvo įvertinta gyvūno gebėjimo patirti kančią svarba. Todėl jau neapsiribojama tik nepageidaujamo elgesio gyvūnų atžvilgiu draudimais, bet ir nustatomi gyvūnų gerovę užtikrinti turintys reikalavimai, tokie kaip tinkamos gyvenimo sąlygos ar veterinarinių procedūrų atlikimo tvarka.

Įstatymų priėmimas susijęs ir su įvairių organizacijų atsiradimu. Anglijoje priėmus įstatymą, numatiusį bausmes už gyvūnų kankinimą, 1824 m. įsteigta Karališkoji žiaurus elgesio su gyvūnais prevencijos asociacija (angl. *The Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals*). Tai seniausia gyvūnų gerove besirūpinanti organizacija pasaulyje. Lietuvoje gyvulių globos draugija buvo įkurta 1873 m. Rietave⁴. Lietuva tuomet buvo carinės Rusijos okupuota ir įsteigtasis Rietavo skyrius buvo vienas iš 32 Rusijos gyvulių globos draugijos skyrių⁵. Draugijos

³ Tannenbaum, J. *Animals and the Law: Property, Cruelty, Rights. Social Research*. 1995, 62 (3): 69.

⁴ Lietuvos gyvūnų globos draugija [interaktyvus]. Vilnius, 2005 [žiūrėta 2010-10-25]. <<http://lggd.lt/istorija>>.

⁵ *Ten pat*.

veiklą nutraukė pirmasis pasaulinis karas. Atkūrus nepriklausomybę, draugijos veikla atnaujinta 1922 m⁶. Tačiau draugija tuo metu rūpinosi gyvūnais, kurie šiuo metu yra priskiriami ūkinių gyvūnų kategorijai. Dabar draugija vadinasi „Lietuvos gyvūnų globos draugija“ ir rūpinasi visais gyvūnais, namuose laikomais ir benamiais taip pat. Ypatinę reikšmę turėjo Europos taryba, kuri 1987 m. lapkričio 13 d. priėmė Europos konvenciją dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos⁷. Tai vienas svarbiausių teisės aktų, kuriame nustatyti namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos reikalavimai atsižvelgiant į jų ryšį su žmogumi, svarbą gyvenimo kokybei ir reikšmę visuomenei.

Šiuo metu aktyviai diskutuojama dėl didesnės gyvūnų gerovės apsaugos ir gyvūnų teisių. Keliamas klausimas, kodėl turime saugoti gyvūnus? Ar todėl, kad jie turi teisę į tokią apsaugą, ar todėl, kad tokią teisę suteikiame mes? Literatūroje tai įvardijama kaip ginčas tarp gyvūnų gerovės ir gyvūnų teisių šalininkų. Abu požiūriai pagrindiniu argumentu laiko tai, jog gyvūnai yra jaučiančios būtybės ir vien dėl to turi būti saugomos. Ir nors tiek vieni, tiek kiti pasisako už gyvūnų apsaugą, tačiau šie požiūriai turi esminių skirtumų. Gyvūnų gerovės šalininkai remiasi principu, jog reikia vengti skausmo sukėlimo gyvūnui ir bereikalingo žalojimo. Jie remiasi utilitaristiniu požiūriu, kuris pateisina minimalias kančias, jei gaunama nauda yra didesnė. Gyvūnų teisių šalininkai remiasi deontologiniu požiūriu. Bet koks gyvūną žalojantis poelgis yra blogas pats savaime, todėl turime pripažinti, jog gyvūnai turi teises, kad reikia juos apsaugoti nuo pačių žmonių. Šis ginčas nėra vien tik teorinio pobūdžio. Priklausomai nuo to, kuriuo iš šių požiūrių remsis valstybės formuojama gyvūnų apsaugos politika, apsaugos laipsnis žymiai skirsis. Tai matyti ir iš filosofų darbų. Žymiausias šių dienų filosofas, kurio viena svarbiausių tyrinėjimo sričių - elgesio su gyvūnais etika, yra Peter Singer. 1975 m. jis išleido žinomiausią savo knygą „Gyvūnų išlaisvinimas“ (angl. „*Animal liberation*“). P. Singer nesivadovauja nusistovėjusia asmens samprata ir siūlo laikytis vienodo vertinimo principo. Juk žmogus ir gyvūnas skausmą jaučia vienodai, racija nėra tas skiriamasis bruožas, kuris žmogų darytų „moraliai vertingesnį“. Tam pagrįsti filosofas naudoja šokiruojančius pavyzdžius, lyginančius su sklaidos defektais gimusio naujagimio ir gyvūno galimybes. P. Singer atstovauja utilitarizmą, todėl pasisako už beskausmį gyvūnų naudojimą.

Daug radikalesnes idėjas apie elgesį su gyvūnais išsako amerikiečių filosofas Tom Regan. Jo teigimu, dėl gyvūnų savybės rūpintis savo gerove, jie yra priskiriami gyvybės subjektų kategorijai (angl. *subject-of-a-life*). Ir žmogus vertingas ne dėl savo racionalumo, bet todėl, kad yra svarbus pats sau. Tai įrodo pasitelkdamas pavyzdį, kai asmenys rūpinasi protinę negalią

⁶ Ten pat.

⁷ Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.

turinčiais žmonėmis. T. Regan yra deontologinės krypties atstovas, jis reikalauja panaikinti bet kokį gyvūnų naudojimą maistui, pramogoms ar kitoms reikmėms.

Atkreiptinas dėmesys, kad „gyvūnų teisių“ sąvoka suprantama kaip etinė ar filosofinė, bet ne teisinė kategorija. Teisės aktuose nustatant gyvūnų apsaugos reikalavimus yra naudojama „gyvūnų gerovės“ sąvoka. Šiame darbe nagrinėjant namuose laikomų ir benamių gyvūnų apsaugos ypatumus, bus vartojama „gyvūnų gerovės“ sąvoka.

Namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos vystymosi negalima išskirti kaip atskiro reiškinių ir nagrinėti atskirai nuo visų gyvūnų apsaugos plėtotės. Dėl šių priežasčių gyvūnų ir žmonių santykio problematiką nagrinėjusių filosofų darbus galima pritaikyti visų kategorijų gyvūnams. Tai matyti ir iš šiame poskyryje pateiktos apžvalgos. Bet kuris tam tikros kategorijos gyvūnų apsaugos išplėtimas yra reikšmingas visiems gyvūnams. Didėjantys namuose laikomų gyvūnų gerovės apsaugos reikalavimai skatina ir benamių gyvūnų apsaugos stiprinimą. Nors būtent namuose laikomų gyvūnų gerovė pasižymi tam tikra specifika, kuri bus aptariama kitame poskyryje.

1. 2. Gyvūnų gerovės sampratos raida

Bendriausia prasme gyvūnų gerovę reikia suprasti kaip visų gyvūno poreikių patenkinimą. Tai apima fizinių, psichinių ir natūralumo poreikių užtikrinimą. Tačiau nagrinėjant naminių gyvūnų gerovės sampratą reikia atsižvelgti ne tik į šiuos poreikius, bet ir į tai, jog šie gyvūnai gyvena kartu su žmonėmis. Gyvendami tarp žmonių šie gyvūnai įgyja naujų poreikių, tokių kaip mokymasis ar bendravimas su šeimininku. Todėl negalima atskirti šeimininko ir augintinio kaip dviejų skirtingų „reiškinių“ dalių. Augintinį suvokiant kaip būtiną ir svarbią asmens gyvenimo dalį, gyvūno gerovę reikia vertinti neatskiriant nuo buvimo žmonių bendruomenėje. Dėl šių priežasčių gyvūnų, neturinčių namų ar tų, kuriais rūpinasi tam tikros įstaigos, gerovės samprata skirsis. Jei gyvūnas yra užaugęs ne su žmogumi, jis neturės tam tikrų poreikių, tokių kaip bendravimas. Bet jei jis augo namuose, o vėliau jį neteko ir juo šiuo metu rūpinasi globos įstaiga, jo gerovė bus užtikrinta tuo atveju, jei galės patenkinti ir poreikius, atsiradusius dėl gyvenimo žmonių bendruomenėje. Šiame darbe gyvūnų gerovės samprata bus analizuojama remiantis J. S. J. Odendaal straipsnyje „Science – based assessment of animal welfare: companion animals“⁸ (liet. *Moksliskai pagrįstas naminių gyvūnų gerovės apsaugos įvertinimas*) pateiktais kriterijais.

⁸ Odendaal, J.S.J.. Science-based assessment of animal welfare: companion animals. *Rev.sci.tech.Off. int Epiz.* 2005, 24 (2): 493-502.

J. S. J. Odendaal straipsnyje apibūdina požiūrius į naminius gyvūnus ir socialinius vaidmenis, kuriuos gyvūnai gali atlikti šių dienų modernioje visuomenėje. Jo teigimu, naminius gyvūnus mes galime vertinti kaip kenkėjus, žmogaus iš gamtos sukurtus produktus, pavojų aplinkai, pramogų partnerius, pagalbininkus sveikai asmens psichinei būklei palaikyti ir net lygius žmonėms tuo požiūriu, jog gyvūnai dalijasi intymia asmenine erdve su šeimininku. Kaip matyti, naminius gyvūnus galime vertinti įvairiai, tačiau bet kuriuo atveju negalime ignoruoti jų vaidmens. Sociologai siūlo tam tikras išvadas apie gyvūnų gerovę daryti atsižvelgiant į konkrečią bendruomenę. Daugiau nei pusė Vakarų pasaulio namų ūkių laiko naminius gyvūnus ir juos įvardina kaip savo šeimų narius. Šiuos santykius reguliuoja teisės aktai, numatantys pareigas ir atsakomybę savininkams. Plečiama teisinės apsaugos sritis. Naminiai gyvūnai daro didelį ekonominį poveikį visose valstybėse. Šis ekonominis poveikis pasireiškia ne tik naminiams gyvūnams skirtu maisto pramonės augimu, tačiau ir įvairių paslaugų poreikiu. Gyvūnų savininkai investuoja į augintinių poilsiui skirtas prekes, priežiūros priemones ar sporto inventorių. Veislinius gyvūnus auginantys asmenys skatina veisimo pramonę, iš jų uždirba parodų ir konkursų organizatoriai, gyvūnų dresuotojai. Taip pat yra skatinama veterinarinių produktų ir paslaugų plėtra. Kuriami veterinariniai vaistai, reikalingi veterinarijos gydytojais ir aptarnaujantis personalas.

Kaip minėta, dėl šeimininko ir augintinio ryšio gyvūno gerovę siūloma vertinti kaip susidedančią iš dviejų integruotų dalių: gyvūno ir žmogaus. Kiekviena dalis apima atskirus kriterijus, reikšmingus gyvūno gerovei. Pirma, reikia atsižvelgti į gyvūno etologiją. Tai apimtų galimus elgesio būdus, socialinius poreikius bendraujant skirtingoms rūšims, vystymosi poreikius atsižvelgiant į vystymosi stadiją, mokymosi poreikius vertinant tai, ko tikimasi iš gyvūno žmonių aplinkoje bei tam tikrus individualius poreikius atsižvelgiant į rūšį, lytį veislę ar amžių. Elgesį su gyvūnais tyrinėjantys specialistai turi atskirti gyvūnų būtinus poreikius ir tam tikrą elgesį. Kaip minėta, normalius poreikius gali sąlygoti kiekvieno gyvūno individualios savybės. Gyvūnui gali būti būdingas tam tikras elgesys, kuris nors ir nepageidaujamas šeimininkui, bet normalus jam pačiam. Gyvūnas gali pasižymėti neįprastu elgesiu, kuris būdingas mažumai populiacijos ir gali būti žalingas gyvūnui ar aplinkiniams. Kaip daugiausia kompromiso reikalaujančius elgesio būdus reikia vertinti žmogaus pageidaujamą elgesį (angl. *wants*), kuris dažnai oponuoja su gyvūno poreikiais (angl. *needs*). Asmenys gali neteisingai vertinti normalų, nepageidaujamą, nenormalų ir norimą elgesį gyvūnų gerovės apsaugos kontekste. Tik specialistas gali tinkamai įvertinti gyvūno įpročių, socializacijos, emocinio ir kitokio prisitaikymo galimybes. Dėl šių priežasčių atsiranda naminių gyvūnų etologijos ir elgsenos specialistai, tiriantys jų poreikius kasdienėje aplinkoje. Būtent dėl gyvenimo žmogaus aplinkoje galima išskirti kitą gyvūnų gerovės dalį, susijusią su žmogaus daromu poveikiu.

Gyvūnas turi būti parengiamas gyventi visuomenėje. Ir kuo geriau žinosime jo poreikius, tuo geriau galėsime tai padaryti. Dėl netinkamo gyvūno elgesio dažnai yra kaltas šeimininkas. Visu pirma, asmuo prisiima atsakomybę nusprenddamas auginti gyvūną. Gyvūno gerove pradama rūpintis atsakingai pasirenkant jo rūšį, lytį bei įvertinant kitas reikšmingas aplinkybes. Šeimininkas turi pasirūpinti ir gyvūno socializacija. Tai apima tinkamą gyvūno elgesį su žmonėmis ir kitais gyvūnais. Tai reiškia, jog gyvūnas turi būti išmokytas atlikti tam tikrą „vaidmenį“. Gyvūnai bendraudami vieni su kitais turi elgesio sistemą, būdami tarp žmonių, turi išmokti kitokio elgesio. Tai nereiškia, kad prisitaikyti turi tik gyvūnas. Šeimininkas turi užtikrinti, jog augintinis jausis saugiai ir patogiai. Nuolatinis maitinimas, pastovūs žaidimai padeda užtikrinti gerą savijautą. Šeimininkas taip pat turi užtikrinti nustatytų teisės reikalavimų laikymąsi, nes tik tokiu būdu gyvūno buvimas visuomenėje bus pageidaujamas ir nekonfliktiškas.

Apibendrinant veiksnius, turėjusius įtakos namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugai, kaip svarbiausius reikia išskirti gyvūno gebėjimą jausti skausmą ir pripažinimą, jog gyvūnas turi vertę savo šeimininkui. Remiantis šiais kriterijais, formuojama šiuolaikinė gyvūnų gerovės samprata. Atsižvelgiant į tai, jog namuose laikomi gyvūnai tampa vis svarbesni žmonių gyvenime, prie fizinių, psichinių ir natūralumo poreikių patenkinimo reiktų įtraukti tuos poreikius, kurie atsiranda būtent dėl jų gyvenimo žmonių bendruomenėje. Nustatant šių gyvūnų apsaugą, kaip teisinė kategorija vartojama „gyvūnų gerovės apsaugos“ sąvoka. „Gyvūnų teisių“ sąvoka vartojama tik kaip etinė ar filosofinė kategorija diskutuojant dėl didesnės namuose laikomų ar benamių gyvūnų apsaugos.

II. NAMUOSE LAIKOMŲ GYVŪNŲ GEROVĖS APSAUGOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO YPATUMAI

2.1. Namuose laikomų gyvūnų gerovės apsaugos reglamentavimas Europos Sąjungos teisės aktuose

Pirmasis Europos Bendrijų teisės aktas gyvūnų gerovės srityje buvo priimtas 1974 metais. Tai buvo direktyva dėl gyvūnų apsvaiginimo prieš juos skerdžiant⁹. Ji svarbi tuo, kad nustatydamas minimalius gyvūnų apsaugos standartus, tokius kaip laisvę nejausti alkio ir troškulio, nepatogumo, skausmo, laisvę išreikšti normalų elgesį ir nejausti baimės, atkreipė dėmesį į gyvūnų gerovės apsaugos poreikį ir prevenciją dėl bereikalingo kankinimo. Nors direktyva šiuo metu yra jau negaliojanti, bet šios pagrindinės laisvės buvo perkeltos ir į vėlesnius dokumentus, todėl šis pirmasis dokumentas teoriškai ir iki šiol neprarado aktualumo.

Iki 1997 m. spalio 2 d. Amsterdamo sutarties¹⁰, kuri įsigaliojo 1999 metų gegužės 1 d., Europos Bendrijoje nebuvo jokių teisinių priemonių gyvūnų apsaugos užtikrinimui. Gyvūnai buvo prilyginami prekėms arba žemės ūkio produkcijai. Kaip vienintelę išimtį, susijusią su gyvūnų gerovės apsauga, galima įvardinti importo bei eksporto ribojimus ar uždraudimus dėl gyvūnų sveikatos apsaugos. Tai reiškia, jog valstybės, manydamos, kad importuojamos prekės gali pakenkti gyvūnų sveikatai, gali uždrausti jas tiekti į rinką. 1992 metais kaip priedas prie Europos Sąjungos sutarties¹¹ buvo priimta Deklaracija dėl gyvūnų gerovės¹², skirta pagrindinėms Bendrijų institucijoms ir valstybėms narėms, kurios rengdamos ir priimdamos gyvūnų gerovę reguliuojančius teisės aktus, turėtų atkreipti dėmesį į gyvūnų gerovės reikalavimus. Teoriškai buvo nubrėžtos gairės gyvūnų gerovės apsaugos stiprinimui, bet reikia pastebėti, jog tai padaryta daugiausia dėl komercinių ar aplinkos veiksnių. Sistemine vėliau priimtų dokumentų analizė rodo, jog šis politinis dokumentas neturėjo jokio žymesnio poveikio.

Kartu su Amsterdamo sutartimi įsigaliojo Protokolas dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės¹³. Nors protokole tiksliai nenurodomi pagrindiniai apsaugos principai, tačiau neapsiribojama tik gyvūnų rūšių išsaugojimu. Protokole reikalaujama „visokeriopaipai atsižvelgti“ į gyvūnų poreikius. Atsisakymas tai padaryti reikštų Amsterdamo sutarties pažeidimą. Svarbu tai, jog gyvūnai įvardinti kaip „jaučiančios būtybės“ (angl. *sentient-beings*), taip keičiant galiojusį požiūrį, jog tai

⁹ Tarybos 1974 m. lapkričio 26 d. direktyva 74/577/EEB dėl gyvūnų apsvaiginimo prieš skerdžiant. [1974] OL L 316/10.

¹⁰ Amsterdamo sutartis. [1997] OL C 340.

¹¹ Maastrichto sutartis. [1992] OL C 191-1.

¹² *Ten pat.*

¹³ Amsterdamo sutartis. [1997] OL C 340.

tik prekių objektai ir žemės ūkio produktai. Lietuviškame vertime vartojama „juslių gyvių“ sąvoka. Bendrijų ir valstybių narių institucijos buvo įpareigos užtikrinti gyvūnų gerovę kurdamos teisinę bazę žemės ūkio, vežimo, vidaus prekybos ir tyrimų srityse. Valstybės narės turėjo teisę tai daryti atsižvelgdamos į savo kultūrinės, religines tradicijas ar vietos papročius. Iš protokolo teksto analizės galima daryti išvadą, jog buvo siekiama, kad priimant svarbius sprendimus, būtų atsižvelgiama į gyvūnų gerovės reikalavimus, nes tik tokiu atveju formuojama gyvūnų gerovės politika atitiktų kriterijų „visokeriopa atsižvelgiama“.

2006 metais Europos komisija priėmė komunikatą dėl Bendrijos veiksmų plano dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės 2006-2010 metams¹⁴. Juo siekta „aiškiau apibrėžti Bendrijos gyvūnų apsaugos ir gerovės politikos kryptis artimiausiais metais, toliau skatinti aukštus gyvūnų gerovės standartus ES ir pasaulyje, geriau koordinuoti turimus išteklius ir tuo pačiu nustatyti ateities poreikius, remti būsimas gyvūnų gerovės mokslinių tyrimų kryptis ir toliau remti „3R“ (angl. *Replacement, Reduction, Refinement*) principą, t. y., pakeitimo, sumažinimo ir pakartotinio naudojimo principo taikymą alternatyviems gyvūnų bandymų metodams, užtikrinti nuoseklesnę ir koordinuotą požiūrį į gyvūnų apsaugą ir gerovę visose Komisijos vykdomos politikos srityse, taip pat atsižvelgiant į tokius klausimus, kaip naujų priemonių socialinis ir ekonominis poveikis“¹⁵.

Veiksmų plane nustatytos penkios pagrindinės veiksmų sritys, kurios padėtų įgyvendinti nurodytus tikslus. Siekiama „padidinti gyvūnų apsaugai ir gerovei taikomus galiojančius minimalius standartus, iškelti kaip svarbų prioritetą būsimų mokslinių tyrimų gyvūnų apsaugos ir gerovės srityje skatinimą ir „3R“ principo taikymą, nustatyti standartizuotus gyvūnų gerovės rodiklius, užtikrinti, kad gyvulių laikytojai ir (arba) prižiūrėtojai bei plačioji visuomenė aktyviau dalyvautų veiksmuose, susijusiuose su dabartiniais gyvūnų apsaugos ir gerovės standartais, ir būtų geriau informuoti, taip pat visapusiškai suprastų savo vaidmenį skatinant gyvūnų apsaugą ir gerovę, toliau remti ir inicijuoti naujas tarptautines iniciatyvas informuotumui gerinti ir siekti didesnio sutarimo gyvūnų gerovės klausimais“¹⁶.

Veiksmų plane yra numatyta, kad „Bendrija taip pat turi imtis aktyvių veiksmų siekdama nustatyti valstybėms bendras problemas gyvūnų gerovės srityje, kai problemos yra susijusios su naminių arba ūkiuose laikomais gyvūnais, laukiniais gyvūnais ir t. t., ir sukurti mechanizmą,

¹⁴ 2006 m. sausio 23 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Bendrijos veiksmų plano dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės 2006—2010 m. (COM(2006)0013).

¹⁵ *Ten pat.*

¹⁶ Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos informacija [interaktyvus]. Vilnius, 2006-02-23 [žiūrėta 2010-06-12]. <http://www.zum.lt/min/ezinios/dsp_news.cfmNewsID=3072&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=2&list=10>.

leidžiantį tokias problemas spręsti greičiau, efektyviau ir nuosekliau¹⁷. Teoriškai, šis veiksmų planas, apimdamas gyvūnų gerovės reikalavimų padidinimą ir sričių išplėtimą, neabejotinai apima ir namuose laikomų bei benamių gyvūnų apsaugą. 2006 metų pabaigoje Europos parlamentas priėmė rezoliuciją dėl Bendrijos veiksmų plano dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės 2006-2010 m¹⁸. Nors šis dokumentas yra rekomendacinio pobūdžio, tačiau teigiamai vertina Komisijos iniciatyvą vystyti ir plėsti gyvūnų apsaugos sritį. Jame pabrėžiama, kad gyvūnų apsauga neturi apsiriboti tik žemės ūkio ar bandymams skirtų gyvūnų apsauga, bet turi apimti visus gyvūnus. Tai aktualu namuose laikomiems ir benamiams gyvūnams.

Pažangą reglamentuojant gyvūnų gerovės apsaugą rodo tai, kad įsigaliojus Lisabonos sutarčiai¹⁹, gyvūnų gerovės klausimai reguliuojami pirminės teisės normomis. 1997 m. Protokolo dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės²⁰ tekstas tapo Lisabonos sutarties tekstu. Gyvūnai, kaip jaučiančios būtybės, yra įvardijami sutarties tekste, o protokole buvo įvardinti preambulėje. Iš 2010 m. kovą Europos Parlamento pateikto pranešimo²¹ matyti, kad Parlamento nuomone šios pirminės teisės normos turi būti taikomos naminiams ir benamiams gyvūnams. Šiame pranešime taip pat ragina Komisiją iki 2014 m. pateikti siūlymą dėl bendro Europos Sąjungos gyvūnų gerovės teisės akto.

Namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugai svarbus 2007 reglamentas²², kuriuo draudžiama prekiauti šunų ir kačių kailiais bei gaminiais, kurių sudėtyje yra tokių kailių. Jame pabrėžiama, kad piliečių supratimu katės ir šunys yra gyvūnai augintiniai ir nėra priimtina naudoti jų kailius ar gaminius iš jų. Nors šio reglamento tikslas yra pašalinti vidaus rinkos veikimo kliūtis, toks reguliavimas teigiamai vertintinas gyvūnų gerovės apsaugos prasme.

Iš svarbiausių Europos Sąjungos teisės aktų analizės matyti, jog praktiškai namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsauga reglamentuota nebuvo. Tačiau ši apžvalga buvo būtina norint suvokti bendrą gyvūnų apsaugos sistemą Europos Sąjungoje. Gyvūnų, kaip jaučiančių būtybių įvardijimas, yra labai svarbus visų rūšių gyvūnams. Ir nors teoriškai naminiai ir benamiai patenka į Europos Sąjungos apsaugos sritį, tačiau jų gerovė buvo laikoma valstybių narių kompetencijos sritimi. Bet galima prognozuoti, jog tokia padėtis artimiausiu metu pasikeis.

¹⁷ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Bendrijos veiksmų plano dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės 2006–2010 m. (COM(2006)0013).

¹⁸ Europos Parlamento rezoliucija dėl Bendrijos veiksmų plano dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės 2006-2010 m.(2006/2046(INI)).

¹⁹ Lisabonos sutartis. [2007]OL C 306.

²⁰ Amsterdamo sutartis. [1997] OL C 340.

²¹ Europos Parlamento pranešimas dėl veiksmų plano dėl gyvūnų gerovės 2006–2010 m. analizės ir įvertinimo (2009/2202(INI)).

²² Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas 1523/2007, draudžiantis pateikti į Bendrijos rinką ir importuoti į ją bei eksportuoti iš jos kačių ir šunų kailius bei gaminius, kurių sudėtyje yra tokių kailių. [2007] OL L 343.

2010 m. lapkričio pabaigoje Europos ministrų tarybos darbo grupė pripažino²³, kad būtent šunų ir kačių gerovė valstybėse narėse labai skiriasi ir reikia priimti teisės aktus, kurie suvienodintų teisinį reguliavimą, bei patarė Tarybai suteikti įgaliojimus Komisijai, kad ši galėtų imtis teisės aktų suvienodinimo. Galimus teigiamus pokyčius rodo ir Komisijos dalyvavimas projekte atsakingas šunų laikymas (angl. *CARODog*). Šiuo projektu siekiama sukurti informacinę sistemą, kuri ne tik teiktų informaciją, bet ir prisidėtų prie atsakingo šunų laikymo Europoje. Svarbu, kad netrukus bus priimtas veiksnių planas dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės 2011-2014 metams, į kurį bus tiesiogiai įtraukta naminių gyvūnų apsauga, būtent per registracijos ir identifikavimo sistemas siekiant sumažinti benamių gyvūnų skaičių.

2.2. Namuose laikomų gyvūnų gerovės apsaugos reglamentavimas Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir Europos konvencijoje dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos

2.2.1. „Namuose laikomo gyvūno“, jo savininko sąvoka ir jų vartojimas teisės aktuose

Lietuvos Respublikos Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas²⁴ priimtas 1997 m. lapkričio 6 d. Įstatymas įsigaliojo nuo 2000 m. liepos 4 d., šiuo metu galioja 2004 m. gruodžio 2 d. redakcija. Įstatymo 2 str. 3 d. naminiai gyvūnai apibrėžiami kaip „visi istoriškai prijaukinti (domestikuoti) gyvūnai“²⁵. Pastebėtina, kad ši sąvoka nėra tiksli, kadangi apima ūkinės paskirties ir dekoratyvinius gyvūnus. Įstatymo 2 str. 4 d. apibrėžia ūkinės paskirties gyvūnus kaip „gyvūnus, laikomus ir veisiamus maistui, kailiams, vaistams ir kitai produkcijai gauti, namams saugoti, darbo ir kitiems tikslams“²⁶. Todėl pavyzdžiui šuo, saugantis namus, pagal pateiktus sąvokų apibrėžimus, būtų priskiriamas tiek naminių, tiek ūkinės paskirties gyvūnų kategorijai. Jį taip pat būtų galima priskirti ir dekoratyvinių gyvūnų kategorijai, kadangi dekoratyviniai gyvūnai įstatymo 2 str. 5 d. apibrėžti „kaip visi prijaukinti (domestikuoti) ar jaukinami laukiniai gyvūnai, laikomi tenkinti žmonių estetinius, auklėjimo ir mokymo poreikius“²⁷. Pastebėtina, jog šios sąvokos yra nesuderinamos su 2004 m. balandžio 22 d. ratifikuotos Europos konvencijos (toliau – Konvencija) dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos nuostatomis²⁸. Pirmiausia, atkreiptinas dėmesys į tai, kad Konvencijoje vartojama „namuose laikomo“, o ne „naminio gyvūno“ sąvoka. Čia „namuose laikomas gyvūnas - bet kuris malonumui ar bendravimui namų

²³ *FOUR PAWS*. Historic decision today in Brussels: dogs and cats under EU protection [interaktyvus]. Brussels, 2010-11-30 [žiūrėta 2010-12-01]. <http://www.carodog.eu/data/press_release_29_11_10.pdf>.

²⁴ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

²⁵ *Ten pat.*

²⁶ *Ten pat.*

²⁷ *Ten pat.*

²⁸ Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.

valdoje žmogaus laikomas ar žmogui laikyti skirtas gyvūnas²⁹. Pagal šį apibrėžimą bet kuris gyvūnas, laikomas namų valdoje ir skirtas malonumui ar bendravimui, priskiriamas prie namuose laikomų. Nuostatoje vartojama formuluotė „ar žmogui laikyti skirtas gyvūnas“ leidžia gyvūnus, kurie niekada neturėjo namų, vistiek priskirti namuose laikomų gyvūnų kategorijai. Pavyzdžiui, katinas, kuris gimė gatvėje ir neturi savininko, pagal požymį „žmogui laikyti skirtas gyvūnas“ bus priskiriamas namuose laikomiems gyvūnams. Bet pagal požymį „neturi namų“ bus priskiriamas benamiams. Tačiau jei tą patį pavyzdį pritaikysime voverei, ji nepateks į šias kategorijas, nes nėra žmogui laikyti skirtas gyvūnas. Vis dėlto ir čia galimos išimtys, jei voverė bus prijaukinta ir jau nebegalės savarankiškai išgyventi savo natūralioje aplinkoje. Tokiu atveju ji bus pripažįstama namuose laikomu gyvūnu, o jei atsidurs už savininko namų valdos ribų ir nebus jo tiesiogiai prižiūrima – pateks į benamių gyvūnų kategoriją.

Taip pat svarbu išanalizuoti „gyvūno savininko“ sąvoką. Remiantis Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo 2 str. 15 d., „gyvūno savininkas - kiekvienas sukakęs 16 metų fizinis ar juridinis asmuo, kuris nuolat ar laikinai augina gyvūną“³⁰. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso³¹ 4.22 str. nustatyta, jog „daikto valdymu, kaip savarankiška daiktine teise, kuri yra pagrindas nuosavybės teisei pagal įgyjamąją senatį įgyti, laikomas faktinis daikto turėjimas turint tikslą jį valdyti kaip savą“. Cituota „gyvūno savininko“ sąvoka neatitinka Civiliniame kodekse nustatytų reikalavimų, nes apima tiek savininko, tiek valdytojo sąvokas. Kadangi gyvūnas laikomas daiktu Civilinio kodekso prasme, ginčo atveju gali kilti praktinių problemų nustatant, kas gyvūno savininkas.

Toliau namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos tyrimas bus atliekamas remiantis reikalavimų, skirtų apsaugoti gyvūnų interesus, ir skirtų užtikrinti asmenų teisių apsaugą, atribojimu. Atkreiptinas dėmesys, kad toks atribojimas yra sąlyginis, nes daug reikalavimų skirta tiek gyvūnų, tiek žmonių apsaugai.

2.2.2. Reikalavimai, skirti užtikrinti namuose laikomų gyvūnų gerovės apsaugą

Kad būtų visapusiškai užtikrinama namuose laikomų gyvūnų gerovė, asmenys, norintys auginti gyvūną, turi laikytis nustatytų reikalavimų. Tokie reikalavimai teisiškai apibrėžti Europos konvencijoje dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos³², Lietuvos Respublikos Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatyme³³, savivaldybių patvirtintose gyvūnų laikymo taisyklėse ir kituose

²⁹ *Ten pat.*

³⁰ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

³¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

³² Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.

³³ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

teisės aktuose. Kaip vienas naujausių teisės aktų, reglamentuojančių gyvūnų priežiūrą teritorijose, šiame darbe bus išnagrinėtos Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklės³⁴, įsigaliojusios 2010 m. sausio 1 d.

Kaip jau minėta, pagal Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymą³⁵, „savininku pripažįstamas asmuo, kuris laikinai ar nuolat auginą gyvūną“. Civiliniame kodekse³⁶ yra atskiras 4.41 str., kuriame nurodoma, kad „gyvūnų savininkas, įgyvendindamas nuosavybės teisę, privalo laikytis gyvūnų apsaugą ir jų laikymą reglamentuojančių įstatymų, kitų teisės aktų reikalavimų“. Pastebėtina, jog toks gyvūnų savininkų pareigų išskyrimas rodo, kad gyvūnai nėra visiškai tapatinami su bet kuriuo kitu nuosavybės teisės objektu ir kad jų teisinei apsaugai turi būti taikomi specialūs reikalavimai.

Svarbiausi bendrieji reikalavimai yra gyvūno maitinimas, girdymas ir rūpinimasis jo sveikata. Europos konvencijos dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos³⁷ (toliau – Konvencija) 2 str. nustatytą reikalavimą parūpinti pakankamai pašaro ir vandens, konkretizuoja Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklių³⁸ 6.2. punktas, įpareigojantis savininką „nuolat rūpintis gyvūno sveikata, reguliariai jį maitinti ir girdyti“. Konvencijoje yra išvardinti gyvūnų laikymo principai. Vienas pagrindinių gyvūnų gerovės principų yra įvardintas 3 str. 1 d.: „negalima namuose laikomam gyvūnui kelti bereikalingo skausmo, kančios ar kitaip kankinti“³⁹. Konvencijoje taip pat pabrėžiama, jog rūpinimasis turi atitikti etologinius gyvūno poreikius, tai yra gyvūno elgsenos poreikius natūralioje aplinkoje. Šią nuostatą detalizuoja Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklių⁴⁰ 6.3 punktas, „įpareigojantis laikyti gyvūnus taip, kad jų gyvenimo sąlygos atitiktų gyvūno rūšies, veislės, amžiaus, fiziologijos, elgsenos poreikius ir nebūtų jam kenksmingos“. Šis punktas yra vienintelis taisyklėse, tiesiogiai įpareigojantis rūpintis gyvūnu taip, kad tai maksimaliai atitiktų jo poreikius. Gyvūno savininkas negali vadovautis vien savo suvokimu apie tai, kokios sąlygos yra gyvūnui tinkamiausios, o turi atsižvelgti į visus veiksnius, nurodytus minėtame taisyklių punkte. Konvencijoje dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos⁴¹ įtvirtinta svarbi nuostata, kad net ir tuo

³⁴ Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2009 m. spalio 7 d. sprendimu Nr. 1-1251 patvirtintos Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklės. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2009 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30177450>>.

³⁵ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

³⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

³⁷ Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.

³⁸ Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2009 m. spalio 7 d. sprendimu Nr. 1-1251 patvirtintos Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklės. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2009 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30177450>>.

³⁹ Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.

⁴⁰ Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2009 m. spalio 7 d. sprendimu Nr. 1-1251 patvirtintos Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklės. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2009 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30177450>>.

⁴¹ Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.

atveju, jei laikomasi visų privalomų reikalavimų, tačiau gyvūnas nesugeba prisitaikyti gyventi nelaisvėje, jo namuose laikyti negalima. Ši nuostata rodo, jog tokiose situacijose gyvūno gerovės apsauga yra svarbesnė už asmens interesą laikyti gyvūną namuose. Taip gyvūnas yra apsaugomas nuo bereikalingo streso ir kančios.

Didelę reikšmę turi ir Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklių⁴² 21 punktas, kuriame yra išvardinti draudžiami su gyvūnais veiksmai. Šis punktas atitinka Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo 3 str., kuriame taip pat nurodyti draudžiami veiksmai: numarinimas tam tikrais būdais, kovos su gyvūnais, tam tikrų preparatų vartojimas ir kiti. Taisyklėse šie veiksmai yra labiau konkretizuoti. Prie draudžiamų veiksmų yra nurodytas ir benamių bei laukinių gyvūnų šėrimas viešai prieinamose vietose. Ar toks reikalavimas užtikrina gyvūnų gerovės apsaugą ir ar yra tikslingas, bus nagrinėjama skyrelyje apie benamius gyvūnus.

Europos konvencijos dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos⁴³ 10 str. nustatyti ypač svarbūs draudimai, kuriais siekiama gyvūnų gerovės apsaugos. Šiame straipsnyje nustatyta, kad „chirurginės operacijos siekiant pakeisti namuose laikomo gyvūno išvaizdą arba kitais su gydymu nesusijusiais tikslais yra draudžiamos, būtent: uodegų kirpimas, ausų trumpinimas, balso stygų pašalinimas, nagų ir ilčių pašalinimas“. Šios chirurginės operacijos buvo ypač paplitusios siekiant pakeisti gyvūnų išvaizdą, tačiau įsigaliojus konvencijai yra draudžiamos. Todėl veterinaras, atlikęs tokią operaciją, turi atsakyti teisės aktų nustatyta tvarka. Tačiau tokios operacijos gali būti atliekamos, jei tai susiję su gydymo tikslu arba pačioje konvencijoje numatytais išimtimis. Lietuvoje nėra griežtai kontroliuojama, ar tokios procedūros atliekamos teisės aktų nustatyta tvarka. Nemažai daliai gyvūnų yra pašalintos uodegos ar patrupintos ausys. Tokių draudimų Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatyme nenumatyta. Konvencija taip pat nustato, jog procedūras, kurių metu gyvūnas gali patirti aštrų skausmą, gali atlikti tik veterinarijos gydytojas ir tik nuskausminęs. Tai labai svarbus reikalavimas, saugantis gyvūnus nuo bereikalingo skausmo ir kančios.

Gyvūnų savininkai privalo vakcinuoti (skiepyti) naminius gyvūnus. Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklių⁴⁴ 50 punktas imperatyviai nustato, jog „gyvūnų savininkai privalo užtikrinti šunų, kačių ir šeškų, o užkrėstoje gyvūnų laikymo vietoje – visų imlių pasiutligei gyvūnų vakcinaciją nuo pasiutligės ne rečiau kaip vieną kartą per 12 mėnesių“. Savininkas taip pat privalo turėti gyvūno skiepų dokumentus. Šis reikalavimas užtikrina, jog gyvūno sveikata ir gyvybė bus apsaugota tuo atveju, jei jis kontaktuos su pasiutlige

⁴² Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2009 m. spalio 7 d. sprendimu Nr. 1-1251 patvirtintos Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklės. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2009 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30177450>>.

⁴³ Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.

⁴⁴ *Ten pat*.

platinančiu kitu gyvūnu. Tačiau dar svarbiau, jog ši nuostata užtikrina, jog toks gyvūnas neužkrės žmonių. Tam tikru metu padaugėjus laukinių gyvūnų, užklystančių į gyvenamas teritorijas, atveju, kai kurios savivaldybės organizuoja nemokamą namuose laikomų gyvūnų skiepijimą. Tačiau šie veiksmai turėtų tapti ne specialaus atsargumo priemone iškilus konkrečiam pavojui, o nuolat teikiama paslauga. Tačiau tam reiktų skirti lėšų, užtikrinti nuolatinį ir nenutrūkstamą paslaugos teikimą. Manytina, jog registruoti gyvūnai turėtų būti skiepijami nemokamai arba už mažesnę kainą. Tai skatintų asmenis registruoti gyvūnus ir mažintų grėsmę dėl pasiutligės platinimo.

Bet reikia pastebėti, jog tik nedidelė dalis gyvūnų yra užregistruota. Įpareigojimą registruoti gyvūnus galima priskirti tiek prie gyvūnų gerovės apsaugos, tiek prie asmenų teisės užtikrinančių reikalavimų. Registracija užtikrina gyvūnų gerovę tuo aspektu, kad gyvūnui nuklydus, pasimetus ar kitu būdu atsidūrus už tiesioginės savininko įtakos ribų, pagal skiriamuosius ženklus gyvūnas būtų gražintas savininkui. Tai ir tam tikra prevencija, kad savininkas negalėtų neteisėtai būdais atsikratyti gyvūno bei būtų aišku, kas yra atsakingas tuo atveju, jei gyvūno gerovės reikalavimai būtų pažeisti. Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklėse⁴⁵ numatyta privaloma šunų ir kačių registracija. Už registraciją numatyta rinkti vietinę rinkliavą. Šiuo metu vienkartinis registracijos mokestis šuniui ir katei yra 40 litų. Per mėnesį už laikomą šunį reikia mokėti 10 litų, o už katę – 3 litus. Tačiau Lietuvoje yra užregistruota tik maža dalis gyvūnų. Taigi nors registracija teoriškai yra privaloma, bet praktiškai nėra įgyvendinama. Tik tie asmenys, kurie savanoriškai įgyvendino teisės aktų reikalavimus, yra užregistravę savo gyvūnus. Galima teigti, jog registracijos sistema nėra funkcionuojanti. Tai lemia daug priežasčių. Visų pirma, institucijos nevykdo savo pareigų. Ar gyvūnas yra registruotas, tikrinama dažniausiai tik pažeidimų atvejais. Institucijos turėtų nuolat tikrinti, ar gyvūnai yra registruoti teisės aktų nustatyta tvarka. Nustačius pažeidimus – imtis atitinkamų veiksmų. Kita priežastis – asmenys nemato realios naudos. Gerai veikianti registravimo sistema turėtų skatinti registruoti gyvūnus. Visų pirma, nėra tinkamai panaudojamos lėšos, surinktos už registruotus gyvūnus. Daugelio užsienio šalių pavyzdžiai rodo, jog šios lėšos turėtų būti panaudotos gyvūnų gerovės apsaugai užtikrinti. Lietuvoje šios lėšos jokių grįžtamųjų ryšių nepasiekia gyvūnų. Registruotiems gyvūnams turėtų būti taikomos tam tikros lengvatos juos sterilizuojant ar gydant. Už tas lėšas taip pat turėtų būti įrengiamos šunų vedžiojimo aikštelės, kurios būtų nuolat prižiūrimos ir tvarkomos. Kaip pavyzdį būtų galima paminėti Kanados miesto Kalgario pavyzdį. Šis miestas turi daugiau nei milijoną gyventojų ir maždaug šimtą dešimt tūkstančių šunų. Iš jų 91 procentas yra registruoti. Asmenys registracijos

⁴⁵ Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.

mokestį gali sumokėti net paskambinę telefonu. Jis mokamas kartą per metus. Asmenys, kurie pavėluoja laiku sumokėti, iškart gauna didelę baudą. Registruotiems gyvūnams pigiau atliekama sterilizacija. Taigi šis miestas registracijos dėka per metus numarina tik 6 procentus į prieglaudą patekusių šunų, o maždaug 85 procentai gražinami savininkams. Registracijos dėka šiame mieste nekyla problemų, kurias dažnai sukelia didelė gyvūnų populiacija.

Gyvūnų gerovės reikalavimai nustatyti ir tiems atvejams, kai gyvūną norima numarinti. Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo⁴⁶ 15 str. yra numatyta, kad „gyvūną gali numarinti tik veterinarijos gydytojas“. Straipsnyje sąvoka „numarinimas“ vartojama kaip sinonimas sąvokai „eutanazija“. Nesigilinant į eutanazijos etinius aspektus reikia pabrėžti, kad „eutanazija reiškia gydytojo neskausmingą gyvybės atėmimą kenčiančiam terminalinės būklės pacientui, norinčiam mirti“⁴⁷. Atkreiptinas dėmesys, kad bet kuriuo atveju eutanazijai atlikti reikia valios išreiškimo to, kuriam ji atliekama. Todėl kalbant apie gyvūnų numarinimą, „eutanazijos“ sąvokos vartoti nereikėtų. Gyvūnas negali išreikšti savo valios gyventi ar mirti. Jis turi interesą nekentėti ir turėti galimybę gyventi taip, kad tai atitiktų jo natūralius poreikius. Visada sprendimą dėl gyvūno gyvybės priima žmogus. Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo⁴⁸ 3 str. yra numatyta, jog draudžiama „be pateisinamos priežasties sužeisti, gąsdinti ar numarinti gyvūną“. Tačiau nėra apibrėžta, kas yra laikoma „pateisinama priežastimi“. Į šią kategoriją neabejotinai patektų nepagydomų ligų, sužalojimų ar lėtinių procesų sukeltos būklės, kurios sukelia negrįžtamus pakitimus ir gyvūnas dėl to kankinasi. Taip pat tie atvejai, kai gyvūnas yra ar tampa agresyvus ir jo neįmanoma adaptuoti. Tačiau nėra aišku, ar tokios situacijos, kai priežastis yra susijusi su šeimininku, o ne su gyvūnu, yra pateisinamos. Dažnai gyvūną norima numarinti pasikeitus finansinėms sąlygoms ar tiesiog kai gyvūnas atsibosta. Ir nors numarinti be pateisinamos priežasties draudžiama, dėl šių priežasčių dažnai gyvūno yra atsisakoma. Taigi sveiki gyvūnai yra numarinami, atiduodami į prieglaudas ar kitiems asmenims. Labai daug atvejų, kai jie išmetami tiesiog į gatvę ar numarinami neleistiniais būdais. Ši sritis turėtų būti detaliau reglamentuota. Šiuo metu nėra atsižvelgiama į tai, jog gyvūnai yra jaučiančios būtybės, prisiriša prie žmonių ir kenčia, jei yra atskiriami nuo šeimininkų. Todėl gyvūnų gerovės atžvilgiu gyvūno išsigijimas ir laikymas turėtų būti reglamentuotas taip, kad tolesnis jo likimas nepriklausytų nuo savininko valios. Asmenys turėtų būti įpareigoti prisiimti atsakomybę už gyvūną visą jo gyvenimo laiką. Negalėdami patys tiesiogiai rūpintis gyvūnu, vis tiek turėtų užtikrinti, kad jo gerovė bus garantuota.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

⁴⁷ Narbekovas, A. Eutanazijos terminų vartojimo bioetikoje bei teisėje problematika Lietuvoje. *Jurisprudencija*. 2008, Nr. 12 (114): 27-36.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

3.2.3. Reikalavimai, skirti asmenų teisių ir interesų apsaugai užtikrinti

Šiame poskyryje bus išnagrinėti tie reikalavimai, kurie nėra tiesiogiai skirti gyvūnų gerovės apsaugai, tačiau nustatyti siekiant apsaugoti asmenų teises ir interesus. Čia galioja bendrasis principas, jog asmuo, naudodamasis savo teise laikyti gyvūną, privalo užtikrinti, jog nepažeistų kitų asmenų teisių⁴⁹. Šie reikalavimai nustatyti tuose pačiuose teisės aktuose, kuriuose nustatyti gyvūnų gerovės apsaugos reikalavimai.

Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo⁵⁰ 5 str. 3 d. nustatyta, jog „savininkai privalo garantuoti, kad gyvūnų ir pavojingų gyvūnų auginimas ir laikymas nekels grėsmės žmonių ramybei, sveikatai, gyvybei, nuosavybei, nepažeis kitų asmenų teisių ir interesų“. Vieni svarbiausių reikalavimų yra skirti žmonių gyvybei ir sveikatai apsaugoti. Tam yra nustatytos bendro pobūdžio pareigos, kurių turi laikytis gyvūno savininkas.

Tiek Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas⁵¹, tiek Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklės⁵² nustato, kad šunys viešose vietose turi būti vedžijami su pavadėliu ir antsnukiu. Tačiau 2009 metais Vilniaus savivaldybei patvirtinus naujas taisykles – įvesta naujovė. Tie šunys, kurie sėkmingai išlaiko socializacijos testą, gali viešose vietose būti vedžijami be antsnukio. Šią naujovę galima vertinti keliais aspektais. Teigiamai reikia vertinti tai, jog šunys, kurie yra socializuoti, nepatirs papildomų suvaržymų. Socializuotas yra toks šuo, kuris yra prisitaikęs gyventi tam tikroje aplinkoje, tinkamai reaguoja į šalia esančius žmones ir kitus gyvūnus net veikiamas įvairių pašalinių dirgiklių. Tačiau šia nuostata gyvūnų savininkai galės pasinaudoti tik tada, jei turės atitinkamos institucijos išduotą pažymėjimą. Kad šuo išlaikytų testą, jis turi būti atitinkamai paruoštas. Už tai, kad šuo laikytų egzaminą, savininkas turi sumokėti nustatytą mokestį. Jei testą sėkmingai išlaiko, pažymėjimas galioja trejus metus, paskui vėl reikia gauti pažymėjimą nustatyta tvarka. Nėra jokių argumentų, pagrindžiančių nustatyto trejų metų termino racionalumą. Institucijoms naudingas toks termino nustatymas, kadangi už papildomus mokymus ar egzaminus yra gaunamos lėšos. Visus šuns elgsenos pokyčius turi stebėti šeimininkas ir atitinkamai reaguoti. Juk net jei šuo turėtų galiojantį išlaikyto socializacijos testo pažymėjimą, bet staiga imtų elgtis netinkamai, savininkas negalėtų jo vedžioti be antsnukio, nes šuniui padarius tam tikros žalos, už ją turėtų atsakyti. Dar viena problema – šis pažymėjimas galioja tik Vilniuje. Skirtingose šalies teritorijose galioja skirtingos taisyklės. Atkreiptinas dėmesys, jog teritorinis pažymėjimo galiojimo apribojimas sąlygoja gana

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

⁵¹ *Ten pat*.

⁵² Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2009 m. spalio 7 d. sprendimu Nr. 1-1251 patvirtintos Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklės. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2009 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30177450>>.

paradoksalią situaciją, kai norint vedžioti šunį ne Vilniaus mieste, vėl turės būti dedamas antsnukis.

Tam tikri reikalavimai nustatyti daugiabučiuose namuose laikomiems gyvūnams. Taip siekiama užtikrinti, jog gyvūnai nepažeis šalia gyvenančių asmenų teisių. Yra nustatyta, jog bute leidžiama laikyti ne daugiau dviejų gyvūnų: du šunis, dvi kates arba šunį ir katę. Kai kuriuose miestuose anksčiau buvo numatyta, jog asmenys, norintys bute laikyti gyvūną, turi gauti kaimynų sutikimą. Vilniuje tokie reikalavimai šiuo metu nėra nustatyti dėl neigiamos visuomenės reakcijos ir galimo prieštaravimo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 28 str., kuriame sakoma, kad „įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių“⁵³. Asmeniui negali būti uždrausta naudotis savo teise. Ir tik tuo atveju, jei ja naudodamasis asmuo pažeistų kitų teises, turėtų atsakyti įstatymų nustatyta tvarka. Pavyzdžiui, galiojant privalomam kaimynų sutikimo reikalavimui, kaimynai gali neduoti jo vien dėl to, kad bijos augintinio keliamo triukšmo. Šioje situacijoje asmens teisė laikyti gyvūną būtų suvaržyta. Tačiau jei tokio sutikimo nereikia, asmuo šia teise pasinaudoti gali. Jei vis dėlto gyvūnas kelia triukšmą, savininkas privalo užtikrinti, kad gyvūnas kaimynams netrukdytų. Jei to nepadarą, jis gali būti baudžiamas Administracinių teisės pažeidimų kodekso⁵⁴ 110 str. nustatyta tvarka ir gyvūnas gali būti konfiskuojamas. Dažnai gyvūnų laikymo teritorijose taisyklės nustatomos atsižvelgiant į galiojančias Vilniaus mieste, todėl galima tikėtis, kad ateityje tokių reikalavimų nebeliks visose savivaldybėse.

Su asmenų teisių apsauga susiję ir reikalavimai, nustatyti asmenims, norintiems turėti agresyviai veislei priskirtą šunį. Agresyvių veislių šunų sąrašas yra patvirtintas Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus įsakymu⁵⁵. Šiame įsakyme agresyvūs šunys suskirstyti į kovinius ir pavojingus. Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo 2 str. 10 d. yra nurodyta, jog „agresyvūs šunys – kovoms išvestų veislių šunys bei jų mišrūnai, taip pat kitų pavojingų veislių šunys ir jų mišrūnai, kurie kelia grėsmę asmenų gyvybei, sveikatai ar turtui“⁵⁶. Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklėse pavojingi gyvūnai apibrėžti kaip „gyvūnai, kurie dėl biologinių savybių nuolat kelia pavojų žmonių, kitų gyvūnų gyvybei ar sveikatai“⁵⁷. Kadangi tokių gyvūnų laikymas kelia didesnę nei įprasta pavojų, jų savininkams yra nustatyti papildomi reikalavimai. Asmuo, norintis laikyti agresyviems priskiriamą gyvūną, turi

⁵³ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Valstybės žinios*. 1985, Nr. 1-1.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2002 m. kovo 12 d. įsakymas Nr. 117 „Dėl Agresyvių šunų veislių sąrašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 32-1241.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

⁵⁷ Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2009 m. spalio 7 d. sprendimu Nr. 1-1251 patvirtintos Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklės. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2009 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30177450>>.

gauti savivaldybės išduodamą leidimą. Tačiau tokį leidimą gali gauti ne kiekvienas asmuo. Pagal nustatytus kriterijus⁵⁸ leidimo negauna jaunesni nei 18 metų asmenys (13.1. punktas), turėję problemų su alkoholio ar narkotinių medžiagų vartojimu, turėję ar turintys psichikos problemų (13.2. punktas), teistumą turintys už tyčinius smurtinius nusikaltimus asmenys (13.3. punktas). Leidimą siekiantis gauti asmuo privalo išklausti tam tikrą programą (13.4. punktas). Šių kursų metu asmenys gauna teisinių, etologinių bei psichologinių žinių. Tačiau reikia pastebėti, jog nėra numatyti praktinių įgūdžių mokymai, tad asmenys gauna tik teorinių žinių. Taip pat atkreiptinas dėmesys, jog dažnai net tie asmenys, kurie neturi teisės gauti leidimo laikyti agresyvių šunį, juos augina. Leidimus gauna kiti šeimos nariai, o šunį auklėja ir prižiūri to daryti teisės neturintis asmuo. Kita problema susijusi su veisimu. Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo⁵⁹ 6⁽¹⁾ str. imperatyviai nustatytas draudimas veisti agresyvių veislių šunis ir jų mišrūnus. Tą gali daryti tik specializuoti veislynai. Tačiau asmenys veisia tokius gyvūnus ir viešai skelbia apie jų pardavimą, pardavinėja turgavietėse. Taigi agresyvių gyvūną gali įsigyti bet kas. Ši situacija glaudžiai susijusi su gyvūnų registravimo sistemos netobulumais. Tie, kurie akivaizdžiai nepažeidžia nustatytų reikalavimų, nepatenka į kontroliuojančių institucijų akiratį. Asmuo gali vedžioti agresyvių šunį su pavadėliu, antsnukiu, tačiau neturėti privalomo leidimo. Apie problemas, susijusias su agresyvių gyvūnų laikymu, byloja, kad ir šis pavyzdys. 2010 metų rugsėjo mėnesį kovinis šuo Kaune apkandžiojo penkis asmenis. Nors prieš trejus metus savininkas buvo išklauses kursų, tačiau kitų reikiamų dokumentų nesusitvarkė. Paaiškėjo, kad šuo nebuvo dresuotas, nors koviniams šunims tai būtina⁶⁰. Taip pat privaloma ir kastracija. Panašių atvejų yra ir daugiau⁶¹. Asmenys nesilaiko nustatytų reikalavimų, todėl dažnai nėra galimybės kontroliuoti tokių situacijų. Kartais asmenys tų reikalavimų nė nežino, bet nežinojimas neatleidžia nuo atsakomybės. Todėl būtinas aktyvus visuomenės informavimas ir institucinis bendradarbiavimas tam, kad agresyvius gyvūnus turintys asmenys laikytųsi nustatytų reikalavimų.

Apibendrinant, Europos Sąjungoje šiuo metu nėra nustatyta namuose laikomų ar benamių gyvūnų gerovės apsauga, valstybėse narėse galioja skirtingi reikalavimai. Lietuvoje susiduriama su problema, kai nustatyti reikalavimai nėra įgyvendinami. Gyvūnai nėra registruojami,

⁵⁸ Lietuvos Respublikos valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2002 m. gegužės 24 d. įsakymas Nr. 242 „Dėl Agresyvių šunų įvežimo, įsigijimo, laikymo, veisimo, dresavimo ir prekybos jais taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 56-2289.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

⁶⁰ Krapavickaitė, D. Agresyvus šuo apkandžiojo penkis kauniečius. *Kaunodiena.lt* [interaktyvus]. Kaunas, 2010-09-15[žiūrėta 2010-12-02]. <<http://kauno.diena.lt/naujienos/miestas/agresyvus-suo-apkandziojo-penkis-kauniecius-pildoma-299287>>.

⁶¹ Gurevičius, A. Vilniuje kovinis šuo stipriai apkandžiojo žmogų. DELFI, Nusikaltimai ir nelaimės [interaktyvus]. Vilnius, 2010-05-15[žiūrėta 2010-12-02]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/crime/vilniuje-kovinis-suo-stipriai-apkandziojo-zmogu-atnaujinta.d?id=32324883>>.

skiepijami, neveikia agresyvių šunų įsigijimo ir laikymo sistema. Daug gyvūnų yra numarinami neleistiniais būdais, atliekamos draudžiamos chirurginės operacijos. Todėl būtina imtis priemonių, kad gyvūnais būtų rūpinamasi maksimaliai užtikrinant jų gerovės apsaugą.

III. BENAMIŲ GYVŪNŲ GEROVĖS APSAUGOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO YPATUMAI

3.1. Sąvokų „benamis gyvūnas“ ir „gyvūnų globa“ vartojimas teisės aktuose

Reikia pastebėti, kad skirtingi teisės aktai pateikia skirtingus sąvokos „benamis gyvūnas“ apibrėžimus. Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo⁶² 2 str. 7 d. benamiai gyvūnai apibrėžiami kaip „naminiai ar buvę prijaukinti laukiniai gyvūnai, netekę ryšio su savininkais“. Europos konvencijoje dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos⁶³ benamiu gyvūnu įvardijamas „namuose laikomas gyvūnas, kuris neturi namų, arba yra už savininko ar turėtojo namų valdos ribų ir savininko ar laikytojo nėra kontroliuojamas ar tiesiogiai prižiūrimas“. Šių apibrėžimų turinys nagrinėtinas atsižvelgiant į atitinkamuose aktuose pateikiamas „naminio“ ir „namuose laikomo gyvūno“ sąvokas. Šios sąvokos buvo išnagrinėtos 2.1 poskyryje. Jeigu apsauga benamiams gyvūnams būtų suteikiama atsižvelgiant tik į šiuos apibrėžimus, tai tam tikriems gyvūnams ji nebūtų vienoda. Šuo ar katė būtų įvardijami kaip benamiai gyvūnai. Tačiau jeigu asmuo prijaukintų, pavyzdžiui, lapiuką, o šis vėliau netektų namų, tai tik vadovaujantis Konvencijoje pateiktu apibrėžimu lapiukas galėtų būti įvardijamas kaip benamis gyvūnas. Nes Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatyme naminiai gyvūnai įvardijami kaip „istoriškai prijaukinti“. Lapės istoriškai nėra prijaukinti gyvūnai.

Benamių gyvūnų apibrėžimus pateikia ir kiti teisės aktai. Lietuvos Respublikos Valstybinės Maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus įsakymas dėl „Veterinarijos reikalavimų gyvūnų globos namams“⁶⁴ pateikia tokią benamių gyvūnų sąvoką: „benamis gyvūnas – naminis gyvūnas, likęs be namų arba esantis už laikytojo namų valdos ribų ir laikytojo neprižiūrimas, arba nelaimės ištiktas laukinis gyvūnas, kuriam laikinai būtina žmogaus globa“. Pagal šį apibrėžimą į benamių gyvūnų kategoriją patenka didesnė gyvūnų dalis. Benamiu galėtų būti ir laukinis gyvūnas, kuris vienas pats negalėtų išgyventi dėl sužalojimo ar kitų priežasčių.

Nors tradiciškai benamiais gyvūnais dažniausiai tampa šunys ir katės, tačiau be namų gali likti ir kiti gyvūnai. 2007 metais įkurta Žirgų globos asociacija, kuri rūpinasi namų netekusiais ar savininkų apleistais žirgais⁶⁵. Požiūris, kad benamiais tampa tik smulkieji gyvūnai, keičiasi. Vyrauja nuomonė, kad žirgai yra pelną nešantys gyvūnai, kad juos augina tik jais pasirūpinti galintys asmenys. Tačiau šių gyvūnų gerovės reikalavimai dažnai pažeidžiami. Gyvūnai ne tik

⁶² Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

⁶³ Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Valstybinės Maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2004 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. B1-1015 „Dėl veterinarijos reikalavimų gyvūnų globos namams“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 179-6654.

⁶⁵ Žirgų globos asociacija [interaktyvus]. Vilnius, 2007 [žiūrėta 2010-12-05]. <http://zga.mfoto.info/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=27>.

laikomi netinkamomis sąlygomis, marinami badu, bet ir tiesiog išvežami ir paliekami⁶⁶ Žirgai, netekusiam namų, daug sunkiau surasti asmenį, kuris nors ir laikinai galėtų juo pasirūpinti. Žirgu priežiūra reikalauja tam tikrų sąlygų: specialaus transportavimo, laikymo vietos, žinių. Jų priežiūros išlaidos yra daug didesnės nei kitų, dažniausiai benamiais tampančių gyvūnų. Tačiau ši situacija parodo, kad bet kuris gyvūnas gali netekti namų ir jo gerove nebus pasirūpinta. Todėl labai svarbu, kad valstybėje esanti gyvūnų globos sistema būtų veiksminga ir efektyvi.

Netekę namų gyvūnai patenka į įvairias organizacijas, kurių pavadinimuose arba nurodant veiklos tikslus vartojama sąvoka „gyvūnų globa“, todėl būtina išanalizuoti šią sąvoką bei jos sąsajas su benamiais gyvūnais. Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatyme⁶⁷ sąvoka „gyvūnų globa“ vartojama kaip sinonimas naudingam ir nekenksmingam elgesiui su gyvūnais. „Naudingas ir nekenksmingas elgesys su gyvūnais (gyvūnų globa) - žmogaus veikla, kuri tiesiogiai teigiamai veikia gyvūnų fizinę ir emocinę būseną arba nesukelia jokių neigiamų pasekmių“⁶⁸. Šiame įstatyme gyvūnų globa nėra siejama su rūpinimusi benamiais gyvūnais. Ji reiškia gyvūno priežiūrą sudarant tokias sąlygas, kurios atitiktų gyvūno rūšies ypatumus visų kategorijų gyvūnams. Europos konvencijoje dėl naminių gyvūnų apsaugos⁶⁹ nėra pateikto „gyvūnų globos“ apibrėžimo. Įsakyme dėl „Veterinarijos reikalavimų gyvūnų globos namams“⁷⁰ „gyvūnų globa“ apibrėžiama kaip žmogaus veikla, kuri tiesiogiai teigiamai veikia gyvūnų fizinę ir emocinę būseną – prieglobsčio suteikimas, rūpinimasis sveikata ir gerove. Tačiau ir šiame apibrėžime gyvūnų globa nėra tiesiogiai siejama su benamiais gyvūnais. Tik iš šiame įsakyme pateikto „gyvūnų globos namų“ apibrėžimo matyti, jog gyvūnų globa yra tiesiogiai siejama su benamiais gyvūnais. „Gyvūnų globos namai – valstybinės veterinarijos priežiūros objektas, kuriame laikomi benamiai gyvūnai“⁷¹. Kaip ir minėta, daug organizacijų, kurios globoja benamius gyvūnus, savo pavadinime arba veiklos apibrėžime naudoja žodį „globa“. Ar tokia veikla visada atitinka šia sąvoka nusakomą veiklą, bus nagrinėjama kitame poskyryje.

⁶⁶ Gerulaitytė, E.; Morkevičius, M. Ir žirgai netenka namų. *DELFI Istorijos* [interaktyvus]. Vilnius, 2010-05-31 [žiūrėta 2010-06-15]. <<http://gyvenimas.delfi.lt/stories/ir-zirgai-netenka-namu.d?id=3296358>>.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

⁶⁸ *Ten pat.*

⁶⁹ Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Valstybinės Maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2004 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. B1-1015 „Dėl veterinarijos reikalavimų gyvūnų globos namams“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 179-6654.

⁷¹ *Ten pat.*

3.2. Benamių gyvūnų gerovės apsauga teisės aktuose

Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo⁷² 16 str. 1 d. numato, jog „gyvūną padaryti benamiu draudžiama“. Europos konvencijos dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos⁷³ 3 str. 2 d. nustatyta, kad „negalima namuose laikomo gyvūno padaryti benamiu“. Taigi imperatyviai draudžiama padaryti gyvūną benamiu. Tačiau realybė rodo, jog šių nuostatų nėra paisoma: benamių gyvūnų skaičius yra labai didelis, vis daugiau gyvūnų praranda namus. Vien į Vilniaus miesto gyvūnų globos namus 2005-2009 m. kasmet patenka maždaug po penkis tūkstančius gyvūnų⁷⁴. Didžioji jų dalis yra sugaunama miesto gatvėse, kitus atiduoda savininkai. Už benamių gyvūnų gaudymą yra atsakingos savivaldybės, o globa rūpinasi gyvūnų globos namai. Įsakyme dėl „Veterinarijos reikalavimų gyvūnų globos namams“⁷⁵ gyvūnų globos namai siejami su benamių gyvūnų laikymu. Europos konvencijoje dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos⁷⁶ gyvūnų globos namai apibrėžti kaip „ne pelno įstaiga, kurioje laikoma daug namuose laikomų gyvūnų. Jei valstybės teisės aktai ir (ar) juos lydintys poįstatyminiai teisės aktai neprieštaruja, tokia įstaiga gali priimti benamius gyvūnus“. Vilniaus miesto gyvūnų globos nuostatų⁷⁷ 4 punkte nustatyta, jog „gyvūnų globos namų pagrindinis tikslas – gaudyti benamius gyvūnus miesto viešosiose teritorijose, suteikti laikiną prieglaudą bei pirmąją veterinarinę pagalbą, teikti mokamas gyvūnų laikinos priežiūros (viešbučio) paslaugas“. Nors Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas turėtų tiksliai apibrėžti gyvūnų globą ir visus kitus su ja susijusius klausimus, tačiau jame net nėra pateiktos globos namų sąvokos. Tai, kad gyvūnų globos namų klausimas nėra įstatymiškai reglamentuotas, sukelia daug praktinių problemų. Kyla ne tik teisinių, bet ir etinių problemų. Nagrinėjant padėtį Vilniaus mieste paaiškėjo, kad už Vilniaus miesto gyvūnų globos namų darbo koordinavimą yra atsakingas Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Komunalinio ūkio departamento Miesto tvarkymo skyrius, o už gyvūnų gaudymą ir globą yra atsakinga savivaldybės įmonė UAB „Grinda“. Tarp įmonės oficialiame tinklalapyje nurodytų veiklos objektų yra įvairių miesto tvarkymo veiksmų atlikimas, tokių kaip kelio dangos priežiūra ar gatvių valymas žiemą. Gyvūnų globa nėra paminėta⁷⁸. Tai, kad Miesto tvarkymo skyrius koordinuoja gyvūnų globos namų darbą, kad įmonei, atsakingai už gyvūnų globą, ši

⁷² Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

⁷³ Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.

⁷⁴ Žr. Priedas Nr. 1 darbo 57 p.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos Valstybinės Maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2004 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. B1-1015 „Dėl veterinarijos reikalavimų gyvūnų globos namams“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 179-6654.

⁷⁶ Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.

⁷⁷ Vilniaus miesto savivaldybės direktoriaus 2005 m. rugpjūčio 26 d. įsakymas Nr. 30-1314 „Dėl Vilniaus miesto gyvūnų globos namų nuostatų patvirtinimo“. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2005 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30075127>>.

⁷⁸ Grinda [interaktyvus]. Vilnius, 2005 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.grinda.lt/apie.php>>.

veikla nėra pagrindinė, rodo, jog gyvūnų apsauga nėra prioritetinga sritis. Ir netgi galima teigti, kad gyvūnai yra sulyginami su tam tikromis miesto ūkio problemomis, kurios yra šalinamos taip pat, kaip ir bet kuri kita mieste išskylanti problema. Europos konvencijoje dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos nurodyta, jog gyvūnų globos namai yra ne pelno siekianti įstaiga. UAB „Grinda“ yra uždara akcinė bendrovė, kuri už savo veiklą gauna pelną. Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos ratifikuota 2004 metais, o Vilniaus gyvūnų globos namų nuostatai patvirtinti 2005 metais. Tai prieštarauja konvencijos nuostatai dėl ne pelno įstaigos. Nors įsakyme⁷⁹ „dėl Vilniaus miesto gyvūnų globos nuostatų patvirtinimo“ nurodyta, kad yra atsižvelgta į konvencijos reikalavimus. UAB „Grinda“ teikia privalomas paslaugas savivaldybei. Už tai kiekvieną mėnesį gauna fiksuotas lėšas, skirtas Gyvūnų globos namų išlaikymui. 2006 metais nustatyta 54378,94 Lt⁸⁰ suma be pridėtinės vertės mokesčio per mėnesį. 2008 metais nustatyta suma siekė daugiau nei 80000 Lt be pridėtinės vertės mokesčio per mėnesį⁸¹. 2010 metais, atsižvelgiant į savivaldybės biudžetą, vėl paskirta 2006 metais numatyta suma. Iš šių lėšų yra finansuojamas Gyvūnų globos namų išlaikymas: gyvūnų karantinavimas numatyta laiką, numarinimas, utilizavimas. Atsižvelgiant į tai, kad per metus į Gyvūnų globos namus patenka maždaug penki tūkstančiai gyvūnų⁸², o padovanoti gyvūnai sudaro maždaug dešimt procentų patekusių, galima daryti išvadą, jog lėšos panaudojamos neefektyviai. Į Vilniaus miesto gyvūnų globos namus patekę gyvūnai po nustatyto termino yra sunaikinami. Tokių gyvūnų surinkimas, karantinavimas ir sunaikinimas yra brangus. Tačiau tai vienintelis būdas, kuris yra taikomas benamių gyvūnų skaičiaus mažinimui. Vilniaus miesto gyvūnų globos namuose yra teikiama tik pirmoji būtina pagalba, sterilizacijos neatliekamos. Bet benamių gyvūnų nemažėja, jų skaičius išlieka maždaug pastovus. Tai kelia visuomenės pasipiktinimą. Pastoviai skiriamas didelis finansavimas, masiškai naikinami didžiuliai kiekiai sveikų gyvūnų, tačiau problema nėra išsprendžiama. Susidaro tokia situacija, kai atsiradęs gyvūnų perteklius yra sunaikinamas, bet benamių gyvūnų skaičius lieka toks pats. Po tam tikro laiko benamių populiacija padidėja ir vėl yra naikinama. Benamių gyvūnų skaičius susijęs su gyvūno galimybe susirasti pastogę, maisto ir vandens. Todėl ne tam skirtose vietose metamos šiukšlės, nesandarūs namų rūšiai ar kitos vietos, į kurias gali patekti gyvūnai, padidina galimybes didėti benamių

⁷⁹ Vilniaus miesto savivaldybės direktoriaus 2005 m. rugpjūčio 26 d. įsakymas Nr. 30-1314 „Dėl Vilniaus miesto gyvūnų globos namų nuostatų patvirtinimo“. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2005 [žiūrėta2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30075127>>.

⁸⁰ Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2006 m. rugsėjo 20 d. sprendimas Nr. 1-1324 „Dėl pavedimo uždarei akcinei bendrovei UAB „Grinda“ teikti privalomas paslaugas“. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2006 [žiūrėta2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30136920>>.

⁸¹ Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2008 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 30-1834 „Dėl uždarosios akcinės bendrovės UAB „Grinda“ teikiamų paslaugų indeksuotų įkainių tvirtinimo“. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2008 [žiūrėta2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30161558>>.

⁸² Žr. Priedas Nr. 1 darbo 57 p.

gyvūnų skaičiui teritorijoje. Gyvūnų gaudymas ir naikinimas neišsprendžia šios problemos, nes gyvūnai veisiasi greičiau, nei įmanoma juos sugauti per veisimosi laikotarpį. Sugauto gyvūno vietą labai greitai užpildo kitas gyvūnas. Todėl akivaizdu, kad savivaldybės turėtų imtis efektyvesnių būdų už benamių gyvūnų gaudymą ir naikinimą.

Pasaulinė patirtis rodo, jog vienas veiksmingiausių būdų yra gyvūnų sterilizacija. Savivaldybės turėtų organizuoti finansuojamas sterilizacijos programas, kurios padėtų mažinti gyvūnų populiacijos lygį. Per metus benamė katė gali atsivesti tris vadas, kuriose gali būti iki 6 kačiukų. Tad jei katė nebus pagauta ir sterilizuota, per metus atsives maždaug po penkiolika kačiukų. Tokiu atveju reikės skirti lėšas kačiukų gaudymui ir naikinimui. Jei bent vienas kačiukas nebus pagautas, populiacija vėl didės. Vilniuje buvo vykdoma programa „Pagauk – sterilizuok – paleisk“⁸³. Šią programą vykdė savanoriškais pagrindais veikianti organizacija iš paaukotų lėšų. Sterilizuotos katės buvo gražinamos į vietą, iš kurios buvo paimtos. Tokios katės buvo pažymėtos nukerpant galiuką kairės ausies. Šio veiksmo nereikia tapatinti su Konvencijoje nustatytu draudimu trumpinti ausis. Gyvūnui ši procedūra atliekama sterilizacijos operacijos metu, jis nejaučia skausmo. Tokių gyvūnų negaudo Vilniaus miesto gyvūnų globos namų darbuotojai, jas šeria toje teritorijoje gyvenantys asmenys. Tokiu būdu nereikia naikinti sveikų gyvūnų ir benamių gyvūnų skaičius nedidėja. Utenos gyvūnų mylėtojų draugija kartu su gyventojais daugiabučių namų kiemuose įrengė specialius namelius benamėms katėms. Namelio vidus atskirtas pertvaromis, kad jame galėtų tilpti nemažai kačių ir joms skirtas maistas⁸⁴. Sterilizuoti gyvūnai nedidina benamių gyvūnų skaičiaus.

2009 metais patvirtintų Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklių⁸⁵ 85 punkte nustatyti reikalavimai, draudžiantys benamių kačių šėrimą. Šerti benames kates galima tik pagal nustatytą tvarką siekiant sumažinti jų populiaciją. Populiacijos mažinimas vykdomas tam tikrais etapais. Tai kačių šėrimas tam, kad būtų pasirengta sugavimui, sugavimas, skiepijimas nuo pasiutligės, sterilizavimas, paleidimas teritorijoje, kurioje buvo sugauta. Tam turi būti gautas seniūnijos leidimas. Išrinkusi šėrimo vietą seniūnija surašo šėrimo vietos parinkimo aktą. Asmuo, šeriantis kates, turi laikytis nustatytų reikalavimų ir tinkamai prižiūrėti šėrimo vietą. Nustačius tokius reikalavimus, skirtus benamių kačių populiacijos mažinimui, susidaro situacija, kai yra draudžiama šerti benames kates, jei jos nėra sterilizuotos ar rengiamos sterilizacijai. Tačiau reikia pastebėti, kad visų benamių kačių sterilizacija negali būti atlikta itin

⁸³ Lesė [interaktyvus]. Vilnius, 2007 [žiūrėta 2010-12-03]. <http://www.lese.lt/lt/sterilizacija_tvarka/news.2248>.

⁸⁴ Kasperavičiūtė, J. Utenoje benamės katės apsigyvens specialiuose nameliuose. *lytas.lt* [interaktyvus]. Vilnius, 2010-03-12 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.lytas.lt/-12684084231266084897-utenoje-benam%C4%97s-kat%C4%97s-apsigyvens-specialiuose-nameliuose-video.htm>>.

⁸⁵ Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2009 m. spalio 7 d. sprendimu Nr. 1-1251 patvirtintos Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklės. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2009 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30177450>>.

greitai. Tam trukdo didelis jų skaičius ir lėšų trūkumas. Todėl asmenys, gelbėdami gyvūnus nuo žuvimo iš bado juos šeria ir tuo pat metu pažeidžia Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisykles. Nustatyti reikalavimai artimiausiu metu negali būti įgyvendinti, todėl tikėtina, kad tokios situacijos nuolat kartosis. Vilniaus gyvūnų globos namai neskiria lėšų kačių sterilizacijai. Kaip matyti iš Vilniaus miesto gyvūnų globos nuostatų⁸⁶ 4 punkto, gyvūnams teikiama tik pirma veterinarinė pagalba. Ši įmonė gauna fiksuotas lėšas gyvūnų priežiūrai. Galima daryti prielaidą, kad jei benamių gyvūnų skaičius taptų stabilus, šiai įmonei tokia padėtis finansiškai būtų nenaudinga. Verslo struktūrų įtaka jaučiama ne tik Vilniaus gyvūnų globos namuose. Numarinti gyvūnai utilizuojami įmonėje „Rietavo sanitarija“, kuri priklausomai nuo gyvūnų kiekio taip pat gauna pelną teikdama paslaugas. 2008 metais buvo utilizuota 136 tonos benamių kačių ir šunų gaišenu⁸⁷. Sumažėję utilizuojamų gyvūnų skaičiai reikštų ir sumažėjusį tokių įmonių pelną. Apie tai, jog tokioms įmonėms yra naudingas didelis gyvūnų skaičius, įrodo ne tik aptartos aplinkybės. Vilniaus gyvūnų globos namų oficialiame tinklalapyje privalo būti skelbiami visi į juos patekę gyvūnai. Gyvūnai gauna specialų numerį, kuris suteikiamas jam patekus į globos namus. Tačiau ilgą laiką stebint puslapyje atnaujinamą informaciją galima pastebėti, jog dalis gyvūnų nebūna paskelbta. Vilniaus miesto gyvūnų globos namų vadovybė atsisako dalyvauti įvairiuose projektuose, kuriuose gyvūnai turėtų galimybę surasti naujus namus, vengia viešumo. Tai rodo, jog tokia situacija yra naudinga ir pokyčiai nėra pageidaujami.

Kita su benamiais gyvūnais ir gyvūnų globos namais susijusi problema – gyvūnų numarinimas. Dėl jau aptartų priežasčių darbe vartojama gyvūnų numarinimo, o ne eutanazijos sąvoka. Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatyme⁸⁸ nėra nurodyta, kokiais atvejais galima numarinti gyvūną. Apsiribojama įvardijimu, kad tai padaryti gali tik veterinarijos gydytojas. Europos konvencijos dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos⁸⁹ 11 str. reglamentuoja numarinimo būdo pasirinkimą, siekiant kuo mažesnės kančios gyvūnui. Taip pat nurodo būdus, kuriais numarinti gyvūną yra draudžiama. Detaliausiai gyvūno numarinimo atvejus reglamentuojantis nacionalinės teisės aktas yra Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus įsakymas „Dėl veterinarijos reikalavimų gyvūnų globos namams patvirtinimo“⁹⁰. Šių reikalavimų 77 punkte numatyta, kad gyvūnai eutanazijuojami, kai:

⁸⁶ Vilniaus miesto savivaldybės direktoriaus 2005 m. rugpjūčio 26 d. įsakymas Nr. 30-1314 „Dėl Vilniaus miesto gyvūnų globos namų nuostatų patvirtinimo“. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2005 [žiūrėta 2010-12-03]. < <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30075127>>.

⁸⁷ Bolzanė, G. Lietuvoje – masinės keturkojų pakasynos. *Veidas*. Vilnius: "Veido periodikos leidykla". 2009, Nr. 42, p. 42 – 43.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

⁸⁹ Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.

⁹⁰ Lietuvos Respublikos Valstybinės Maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2004 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. B1-1015 „Dėl veterinarijos reikalavimų gyvūnų globos namams“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 179-6654.

- įgaliotasis veterinarijos gydytojas juos kliniškai ištiria ir nustato, kad gyvūnas serga nepagydoma liga,
- sunkių traumų atvejais;
- pagrįstai prašo gyvūno laikytojas;
- gyvūnas yra agresyvus, kelia pavojų kitiems gyvūnams, žmonėms;
- atsižvelgus į gyvūnų globos namų nuostatus ir atsakingajam asmeniui nusprendus, jei gyvūno neįmanoma adaptuoti ar grąžinti laikytojui⁹¹.

Analogiški atvejai numatyti ir Vilniaus miesto gyvūnų globos nuostatose⁹². Taigi tik šiais konkrečiais atvejais galima numarinti gyvūnus. Tačiau nagrinėjant minėtų globos namų nuostatą susiduriama su situacija, kai visiškai sveiki gyvūnai numarinami po nustatyto karantino termino. Kaip ir minėta, Vilniaus miesto savivaldybės direktoriaus įsakymu „Dėl Vilniaus miesto gyvūnų globos namų nuostatų patvirtinimo“ patvirtinti UAB „Grinda“ padalinio nuostatai. Nuostatų 5.24 punkte numatyta, kad „po 10 dienų, praėjus karantino laikui ir neatsiradus norinčiųjų priglausti, sveikiems gyvūnams atlikti eutanaziją, kaip nurodyta 64.9 punkte“⁹³. Jeigu 64.9 punkte būtų nurodytas numaravimo būdas, reikėtų, jog gyvūnų globos namų nuostatose yra įteisintas visų sveikų gyvūnų numaravimas. Tačiau minėtame punkte yra numatytos sąlygos, kada galima numarinti gyvūnus. Sistemškai aiškinant nuostatus, sveikų gyvūnų numaravimą leidžiama atlikti tik esant visoms šioms trimis sąlygoms:

- kai praeina nustatytas karantino terminas;
- kai neatsiranda norinčiųjų priglausti;
- kai yra atsakingo asmens sprendimas.

Papildomai turi būti nustatyta bent viena iš šių aplinkybių:

- gyvūno negalima adaptuoti;
- gyvūno negalima grąžinti laikytojui.

Daugumos gyvūnų dažniausiai negalima grąžinti laikytojui. Arba jo nėra, arba jis atsisako gyvūno dėl įvairių priežasčių. Vien todėl daug gyvūnų yra numarinama. Numatyta sąlyga dėl adaptacijos praktiškai yra teorinio pobūdžio. Į svetimą aplinką patekęs gyvūnas visada patiria stresą, todėl jo elgesys nėra įprastas. Nustatytas karantino terminas yra per trumpas norint įvertinti, ar gyvūną galima adaptuoti. Palyginus Vilniaus gyvūnų globos namuose dirbančių darbuotojų skaičių ir per metus patenkančių gyvūnų skaičių, tai net objektyviai neįmanoma. Europos konvencijos dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos III skyriuje kalbama apie

⁹¹ *Ten pat.*

⁹² Vilniaus miesto savivaldybės direktoriaus 2005 m. rugpjūčio 26 d. įsakymas Nr. 30-1314 „Dėl Vilniaus miesto gyvūnų globos namų nuostatų patvirtinimo“. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2005 [žiūrėta 2010-12-03]. < <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30075127>>.

⁹³ *Ten pat.*

papildomas priemonės benamiams gyvūnams – skaičiaus mažinimą. „Kai Susitariančioji Šalis mano, jog benamiai gyvūnai jai kelia problemų, ji imasi atitinkamų įstatymų leidybos ir (arba) administracinių priemonių benamių gyvūnų skaičiui mažinti nesukeliant bereikalingo skausmo, kančios ar nepakeliamos būsenos“⁹⁴. Iš Konvencijos teksto matyti, jog norint taikyti šias priemones, turi būti atitinkamas reglamentavimas – įstatymas ar kitas sprendimas, kad būtų kontroliuojamas benamių gyvūnų skaičius mieste. Tačiau iš šiuo metu Vilniaus mieste esančios situacijos matyti, kad sveikų gyvūnų maršimas yra nuolat besitęsiantis procesas. Tai nėra suderinama su gyvūnų globos namų paskirtimi, nes globos tikslas yra tiesiogiai teigiamai veikti gyvūnų būseną. Tačiau Vilniaus gyvūnų globos namų nuostatose prie pagrindinių tikslų gyvūnų globa nėra nurodyta. Tai, kad gyvūnų globa nėra prioritetinga sritis, rodo ir trumpas laikas, kurį gyvūnai turi teisę būti šiuose globos namuose. Po karantino termino net ir sveiki gyvūnai yra numarinami. Todėl galima daryti išvadą, kad Vilniaus miesto gyvūnų globos namai atlieka ne globos, o tik karantinavimo funkciją. Vilniaus miesto gyvūnų globos namai yra išlaikomi iš mokesčių mokėtojų pinigų, todėl atliekamų karantinavimo funkcijų įvardijamas „globa“ klaidina visuomenę. Dažnai asmenys atiduodami gyvūną nežino, kad jo buvimas Vilniaus miesto gyvūnų globos namuose bus apribotas nustatytu karantino terminu. Todėl reikia taip pertvarkyti benamių gyvūnų globos sistemą, kad ji būtų suderinta ne tik su teisės aktų reikalavimais, bet ir su gyvūnų gerovės apsaugos poreikiais.

Nagrinėjant benamių gyvūnų problemas, būtina išanalizuoti savanoriškos veiklos įtaką šiai sričiai. Galima teigti, jog daugiausia gyvūnų išgelbėja savanoriškais pagrindais veikiančios organizacijos ir pavieniai asmenys. Vilniaus mieste įsikūrusiose tokiose organizacijose 2009 metais buvo išgelbėta daugiau nei 2000 gyvūnų⁹⁵. Gyvūnų gerovės atžvilgiu svarbu tai, kad tokios organizacijos nenumarina sveikų, namų ilgai nesurandančių gyvūnų. Sergančius gyvūnus stengiamasi išgydyti, o ne numarinti. Tačiau tokie veiklos prioritetai reikalauja didelių finansinių ir laiko sąnaudų. Tokia veikla užsiimantys asmenys negauna atlyginimo, gyvūnus globoja laisvu nuo darbo metu. Į šią veiklą taip pat yra aktyviai įsitraukę moksleiviai. Lyginant su savivaldybių finansuojamais gyvūnų globos namais, tokių organizacijų veikla yra daug efektyvesnė. Priešingai nei finansavimą gaunantys gyvūnų globos namai, kurie benamių gyvūnų didėjimo problemą sprendžia gyvūnus numarindami, savanoriškais pagrindais veikiančios organizacijos taiko pažangius, visame pasaulyje naudojamus metodus. Kaip minėta, tokios organizacijos vykdo sterilizacijos programas, skirtas benamių gyvūnų populiacijai mažinti. Taip pat rengia projektus, kurioje teikia visuomenei informaciją apie benamių gyvūnų padėtį šalyje, problemas,

⁹⁴ Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.

⁹⁵ Lesė [interaktyvus]. Vilnius, 2007 [žiūrėta 2010-12-03]. <http://www.lese.lt/lt/naudinga_statistika>.

galimybes šią situaciją pakeisti⁹⁶. Organizuoja švietėjiškas programas vaikams mokyklose, siekdami ugdyti atsakingą ir gyvūnams neabejingų žmonių kartą. Iš savanoriškai asmenų suaukotų lėšų yra išgelbėjama daugiau gyvūnų, nei iš skiriamų savivaldybės finansuojamiems globos namams. Tačiau tokios organizacijos dažnai neatitinka gyvūnų globos namams nustatytų veterinarijos reikalavimų. Dėl to dažnai kyla įvairių ligų protrūkių, kurių metu gyvūnai nugaišta. Gyvūnai dėl lėšų stygiaus nėra laikomi geriausiomis sąlygomis. Tokių organizacijų poreikį ir naudą įvertina net kontroliuojančios institucijos. Kadangi šios organizacijos neatitinka Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus įsakyme „Dėl veterinarijos reikalavimų gyvūnų globos namams patvirtinimo“ nustatytų reikalavimų, joms galėtų būti pritaikyta atsakomybė už šių reikalavimų pažeidimą. Bet kontroliuojančios institucijos, suprasdamos tokios veiklos reikalingumą ir naudą, neskuba pritaikyti nustatytų sankcijų. Organizacijos yra raginamos įsirengti nustatytus reikalavimus atitinkančias patalpas. Gyvūnų gerovės apsaugos prasme toks dialogas yra teigiamai vertinamas dalykas. Todėl savanoriškais pagrindais veikiančios organizacijos bando įsirengti nustatytus reikalavimus atitinkančias patalpas. Tačiau tai ilgai užtrunka, kadangi visa veikla yra finansuojama tik iš paaukotų lėšų. Bet kuriuo atveju galima daryti išvadą, kad tokios organizacijos labai prisideda prie benamių gyvūnų gerovės apsaugos.

3.3. Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektas

2010 m. rugpjūčio 9 d. buvo parengtas ir pateiktas derinti atsakingoms institucijoms bei visuomenei Lietuvos Respublikos Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektas⁹⁷. Tai svarbi iniciatyva, kurią įgyvendinus pasikeistų namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos teisinis reglamentavimas. Todėl būtina išanalizuoti projektą ir siūlomas naujoves.

Priėmus Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymą, pasikeistų pagrindinės vartojamos sąvokos. Neliktų Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatyme⁹⁸ vartotų „naminių gyvūnų“ ir „benamių gyvūnų“ sąvokų. „Naminių gyvūnų“ sąvoką pakeistų „gyvūno augintinio“ sąvoka. „Gyvūnas augintinis – gyvūnas, laikomas estetiniams ir bendravimo poreikiams tenkinti“⁹⁹. Tokia sąvoka realiai atitiktų namuose laikomų gyvūnų paskirtį, nebūtų bereikalingai apribota „istoriškai prijaukinto gyvūno“ apibrėžimu, dėl kurio formuluotės gyvūnai dažnai nepatekdavo į namuose laikomų gyvūnų kategoriją. Neliktų ir „dekoratyvinių gyvūnų“ sąvokos, kuri apėmė naminius ir laukinius gyvūnus. „Benamių gyvūnų“ sąvoką pakeistų „bepriežiūrio gyvūno“ ir „bešeimininkio

⁹⁶ SOS gyvūnai [interaktyvus]. Vilnius, 2010 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://sos-gyvunai.lt/lt/apie/veikla/>>.

⁹⁷ Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektas. 2010-08-09, Nr. 10-3298-01.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

⁹⁹ Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektas. 2010-08-09, Nr. 10-3298-01.

gyvūno“ sąvokos. „Bepriežiūris gyvūnas – gyvūno laikytojo neprižiūrimas gyvūnas, kuris yra už gyvūno laikytojo valdos ar buto ribų“¹⁰⁰. Ši sąvoka susijusi su Civiliniame kodekse¹⁰¹ įtvirtinta valdymo samprata. „Bešeimininkis gyvūnas – gyvūnas, kuris neturi savininko ar jis nežinomas arba kurio savininkas atsisakė neperduodamas jo kitam savininkui“¹⁰². Kaip minėta, Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatyme apibrėžiant gyvūno savininką kartu naudotos valdymo ir nuosavybės sampratos. Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projekte šias sampratas bandyta atskirti įvedant gyvūno laikytojo ir savininko apibrėžimus. Tačiau gyvūno laikytojo apibrėžime vis vien naudojama nuosavybės teisės samprata. Gyvūno laikytojas nebūtinai yra gyvūno savininkas. Jei gyvūnas neprižiūrimas laikytojo, jis yra beprižiūris, o jei neturi savininko – bešeimininkis. Pagal Civilinį kodeksą bešeimininkiu daiktų gali būti gyvūnai, jame taip pat yra nustatyta beprižiūrių gyvūnų įgijimo nuosavybės tvarka. Todėl galima daryti išvadą, kad rengiant Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektą, norėta jame vartojamas sąvokas pritaikyti prie esančių Civiliniame kodekse.

Analizuojant benamių gyvūnų gerovės apsaugos problemas buvo nagrinėtas Vilniaus gyvūnų globos namų klausimas tuo aspektu, kad šie namai realiai vykdo tik karantinavimo funkcijas. Parengtame nagrinėjamo įstatymo projekte yra jaučiamas siekis įteisinti tokią praktiką. Tai būtų padaryta įvedant „gyvūnų laikinosios globos paslaugos teikėjo“ sąvoką. „Gyvūnų laikinosios globos paslaugos teikėjas – gyvūnų globos namai, kitas fizinis ar juridinis asmuo, turintys teisės aktų nustatytus reikalavimus atitinkančias patalpas ir vykdančios bešeimininkių ir beprižiūrių gyvūnų laikinosios globos veiklą“¹⁰³. Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projekto 15 str. 2 d. nustatyta, kad „pasibaigus Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.61 str. 3 d. nurodytam terminui ir nepaaiškėjus gyvūno savininkui, gyvūnai pereina gyvūnų laikinosios globos paslaugos teikėjų nuosavybėn kaip numatyta Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.61 str. 4 d.“¹⁰⁴. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad Civiliniame kodekse nėra numatyti gyvūnų laikinosios globos paslaugų teikėjai. Tokiu atveju gyvūnas turėtų pereiti jį išlaikiusio asmens nuosavybėn. Tas asmuo taptų jo savininku. O savininkui galioja bendrieji gyvūnų gerovės apsaugos reikalavimai. Todėl tokių gyvūnų be pateisinamos priežasties numarinti nėra galima. O gyvūnų laikinosios globos paslaugų teikėjai tą darytų. Ši nuostata nėra suderinta su Civiliniame kodekse numatytais reikalavimais.

Europos teisės departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos parengtoje išvadoje „Dėl Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, naudojimo ir laikymo įstatymo pakeitimo

¹⁰⁰ *Ten pat.*

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

¹⁰² Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektas. 2010-08-09, Nr. 10-3298-01.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektas. 2010-08-09, Nr. 10-3298-01.

¹⁰⁴ *Ten pat.*

įstatymo projekto¹⁰⁵ svarstomas klausimas, dėl kokių priežasčių yra skiriamas gyvūnų globos namų (projekto 2 str. 9 d.), gyvūnų globos organizacijos (projekto 2 str. 10 d.) ir gyvūnų laikinosios globos paslaugos teikėjo (projekto 2 str. 13 d.) teisinis subjektiškumas – gyvūnų globos namais gali būti tik ne pelno įstaiga, gyvūnų globos organizacija – viešasis juridinis asmuo, o gyvūnų laikinosios globos paslaugos teikėju gali būti ir kitas fizinis ar juridinis asmuo. Išvadoje siūloma gyvūnų globos organizacijas įvardyti bendrai. Išanalizavus esančią benamių gyvūnų situaciją, galima daryti išvadą, jog taip savivaldybėms sudaroma galimybė sudaryti sutartis su bet kuria įmone. Todėl Vilniaus miesto gyvūnų globos namai sėkmingai galėtų toliau tęsti savo veiklą. 2010-11-19 buvo pateiktas kitas šio projekto variantas¹⁰⁶, kuriame jau nėra „laikinosios globos paslaugos teikėjo“ sąvokos. Reikia tikėtis, jog įstatymas bus gerai apsvarstytas ir priimtas atsižvelgiant į gyvūnų gerovės apsaugos reikalavimus.

Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projekto penktasis skirsnis yra skirtas bepriežiūriams ir bešeimininkiams gyvūnams. Teigiamai reikia vertinti šiame skirsnyje numatytą nuostatą, kad savivaldybės, bendradarbiaudamos su gyvūnų globos organizacijomis, rengia ir įgyvendina bešeimininkų kačių ir šunų populiacijų mažinimo (kastravimo) programas¹⁰⁷. Tai viena iš pažangiausių priemonių, skirta benamių gyvūnų populiacijai mažinti. Štai pavyzdžiui Belgijoje, paskelbtas penkmečio planas „Ilgalaikis planas. Katės“¹⁰⁸. Jo metu planuojama sterilizuoti visą Belgijos kačių populiaciją. Sveikatos apsaugos ministeriją suneramino tai, jog dešimčiai gyventojų tenka viena katė.

Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projekte „eutanazijos“ ir „numarinimo“ sąvokas pakeitė „gyvūno nugaišinimo“ sąvoka. Gyvūno nugaišinimas – gyvūno nužudymas veterinariniais preparatais¹⁰⁹. Dėl anksčiau išnagrinėtų priežasčių, teigiamai reikia vertinti tai, jog nebus naudojama „eutanazijos“ sąvoka.

Apibendrinant benamių gyvūnų gerovės apsaugos ypatumus galima daryti išvadą, jog šių gyvūnų apsauga Lietuvoje yra neefektyvi. Nepaisant skiriamų didelių finansinių išteklių, benamių gyvūnų skaičius kasmet išlieka beveik pastovus, todėl nuolat marunami sveiki gyvūnai. Atkreiptinas dėmesys, jog nėra taikomi pažangūs benamių gyvūnų skaičių kontroliuoti padedantys metodai, o gyvūnų globa šiuo metu daugiausia užsiima savanoriškais pagrindais veikiančios organizacijos.

¹⁰⁵ Europos teisės departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos išvada „Dėl Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, naudojimo ir laikymo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto“. 2010-08-25, Nr. 10-3298-01.

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektas. 2010-11-19, Nr. 10-3298-02.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektas. 2010-08-09, Nr. 10-3298-01.

¹⁰⁸ „Lietuvos žinios“. Belgija – šalis ne katėms. *Alfa.lt* [interaktyvus]. Vilnius, 2010-09-14 [žiūrėta 2010-12-03]. <http://www.alfa.lt/straipsnis/10408329/?Belgija..salis.ne.katems=2010-09-14_07-00>.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektas. 2010-08-09, Nr. 10-3298-01.

IV. ATSAKOMYBĖS UŽ NAMUOSE LAIKOMŲ IR BENAMIŲ GYVŪNŲ APSAUGOS PAŽEIDIMUS TAIKYMAS BEI PREVENCIJA

4.1. Namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimai

Beveik kasdien žiniasklaidos priemonės informuoja apie įvairius gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimus. Vis dėlto lyginant su statistiniais duomenimis matyti, kad viešai paskelbiama tik labai nedidelė dalis tokių atvejų. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba per pirmąjį 2010 metų pusmetį gavo net 550 pranešimų dėl gyvūnų gerovės ir sveikatingumo pažeidimo, 55 proc. jų pasitvirtino¹¹⁰. Iš visų pranešimų 70 proc. susiję su gyvūnais augintiniais, 19,45 proc. – su ūkiniais gyvūnais, 5 proc. – su laukiniais gyvūnais. Palyginus su praėjusių metų tuo pačiu laikotarpiu, skundų dėl gyvūnų augintinių gauta 17 proc. daugiau. Nemaža dalis gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimų išaiškinama reaguojant į neabejingų asmenų pranešimus. Tai rodo, jog asmenys pradeda suvokti, jog gyvūnų apsauga yra svarbi sritis ir nėra privatus gyvūno savininko reikalas. Kaip matyti iš spaudos pranešimo¹¹¹, nustatyta, kad gyvūnai buvo netinkamai laikomi, neturėjo pakankamai judėjimo laisvės, kentė alkį ir troškulį, skausmus dėl sužeidimų ir ligų, patyrė baimę ir stresą. Iš visų gautų 69 pranešimai buvo perduoti tirti kitoms institucijoms, skirtos 23 baudos.

Iš teisės aktų analizės matyti, kad už namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimus nustatyta administracinė atsakomybė. Ši atsakomybės rūšis taikoma pažeidus nustatytus teisės aktų reikalavimus. Dalis pažeidimų padaroma tais atvejais, kai nėra užtikrinami Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatyme, gyvūnų laikymo tam tikroje teritorijoje taisyklėse ir kituose teisės aktuose nustatyti reikalavimai: gyvūnai yra laikomi netinkamomis sąlygomis, yra neskiepyti, neregistruoti, vedžiojami be pavadėlio ir pan. Už tokių reikalavimų pažeidimą atsakomybė numatyta Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodekse¹¹². Administracinių teisės pažeidimo kodekso 110 str. nustato atsakomybę už gyvūnų įsigijimo, laikymo, veisimo, dresavimo, gabenimo ir prekybos jais taisyklių bei atskirų rūšių gyvūnų registravimo gyvenamosiose vietovėse taisyklių ir Agresyvių šunų įvežimo, įsigijimo, laikymo, registravimo, veisimo, dresavimo ir prekybos jais taisyklių pažeidimus¹¹³. Galimos numatytos sankcijos – įspėjimas, bauda su gyvūno konfiskavimu arba be konfiskavimo.

¹¹⁰ BNS informacija. Per pusmetį gauta 550 pranešimų dėl žiauraus elgesio su gyvūnais. *DELFI, Ekologija ir gamta* [interaktyvus]. Vilnius, 2010-08-29 [žiūrėta 2010-11-03]. < <http://www.delfi.lt/news/daily/ecology/per-pusmeti-gauta-550-pranesimu-del-ziauraus-elgesio-su-gyvunais.d?id=35940141>>.

¹¹¹ *Ten pat.*

¹¹² Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Valstybės žinios*. 1985, Nr. 1-1.

¹¹³ *Ten pat.*

Gyvūnų gerovė gali būti pažeista ir asmenims ar organizacijoms pažeidus tam tikrus veterinarinius reikalavimus, pavyzdžiui gyvūnų globos namuose laikant mažesnėse nei būtina patalpose. Atsakomybė už Veterinarijos įstatymo ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių veterinarijos reikalavimus, pažeidimus nustatyta Administracinių teisės pažeidimų kodekso 109 str. Galimos sankcijos – įspėjimas ir bauda.

Daug problemų kelia ir gyvūnų gerovės apsauga nustačius daromą pažeidimą. Dažnai netinkamai gyvūną laikantys savininkai atsiperka bauda. Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatyme¹¹⁴ nustatyta, kad „teismas, gavęs šio įstatymo vykdymą kontroliuojančių institucijų ieškininį pareiškimą, kad dėl savininko kaltės gyvūnui (gyvūnams) gresia žūtis, per 3 darbo dienas priima sprendimą dėl gyvūno (gyvūnų) likimo“. Tačiau institucijos dažnai nesikreipia į teismą dėl gyvūno paėmimo. Jei kreipiamasi bendra tvarka, teismui priėmus sprendimą gyvūną paimti, reikia laukti, kol jis įsiteisės. Jei savininkas apskundžia tokį sprendimą, gyvūnas iki apeliacinės instancijos teismo sprendimo lieka pas savininką. Tai reiškia, kad ir toliau yra laikomas tokiomis pačiomis sąlygomis. Jei sprendimas būtų priimtas skubos tvarka, gyvūną būtų galima paimti skubiai. Tačiau tokiais atvejais taip pat kyla problemų, nes nėra sistemos, kaip efektyviai tokį sprendimą įvykdyti. Gyvūnų globos namai veikia ne visuose miestuose, gyvūnų išlaikymui reikia skirti lėšų, dažniausiai reikalingas ir brangus gydymas. 2010 metų rudenį spaudoje buvo publikuota ciklas pranešimų apie moterį, kuri pelnėsi iš veislinių šunų, laikomų veisimui¹¹⁵. Gyvūnai buvo laikomi visiškai netinkamomis sąlygomis, marinami badu, retkarčiais pašeriami tik duona. Moteriai už gyvūnų nepriežiūrą buvo skirta 150 litų bauda. Neaišku, kiek dar šie gyvūnai būtų kankinęsi, jei pati savininkė jų nebūtų pririšusi miške. Taip palikti šunys išlaisvinti savivaldybės, policijos ir gyvūnų globėjų pastangomis. Jų globa rūpinasi savanoriškai veikianti organizacija. Tačiau vis tiek turės būti kreiptasi į teismą dėl gyvūnų konfiskavimo.

Pastebėtina, kad gyvūnų gerovės apsaugos reikalavimus pažeidžia ne tik asmenys, bet ir institucijos, kurios turėtų užtikrinti, kad šių reikalavimų būtų laikomasi. Vienas pavyzdžių, kai 2010 m. rugpjūčio 16 d. Kaune susidūrus lengvajam automobiliui ir arkliu kinkytam vežimui¹¹⁶, arklys patyrė sunkią traumą – stuburo lūžį, tačiau nuo įvykio iki arklio numaravimo praėjo aštuonios valandos. Gyvūnas kankinosi, o tuo metu institucijos nežinojo, ką daryti. Ir nors arklys nėra priskirtinas namuose laikomiems gyvūnams, ši situacija parodo, kad gyvūnų gerovės

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

¹¹⁵ 15min.lt informacija. Teismas Trakų rajone nusprendė uždaryti siaubingą veislinių šunų „gamyklą“. *15min.lt* [interaktyvus]. Vilnius, 2010-09-27 [žiūrėta 2010-11-26]. <<http://www.15min.lt/naujiena/augintiniai/ivykiai/teismas-traku-rajone-nusprende-uzdaryti-siaubinga-veisliniu-sunu-gamykla-nuotraukos-172-117241>>.

¹¹⁶ Garkauskas, P. Kol Kauno biurokratai susirašinėjo, partrenktas arklys agonijoje kankinosi 8 valandas. *DELFI, Nusikaltimai ir nelaimės* [interaktyvus]. Vilnius, 2010-08-16 [žiūrėta 2010-08-18]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/crime/kol-kauno-biurokratai-susirasinejo-partrenktas-arklys-agonijoje-kankinosi-8-valandas.d?id=35517411>>.

apsaugos sistema neveikia efektyviai. Minėtoje situacijoje institucijos nežinojo savo pareigų, nebuvo aiškiu, kas turi gyvūnu pasirūpinti. Šioje situacijoje reikia kalbėti ir apie arklio savininko atsakomybę. Kaip nurodyta¹¹⁷, savininkas iškart arklio atsisakė. Iš pateiktos situacijos matyti, kad dažnai gyvūnas nėra laikomas vertybe pats savaime. Kai jis nebegali duoti ekonominės naudos, juo nebesirūpinama.

Kaip teigiamą namuose laikomų gyvūnų gerovės apsaugos pavyzdį galima vertinti Vilniaus apygardos administracinio teismo 2008 m. gruodžio 22 d. nutartį¹¹⁸. Pareiškėjas pateikė skundą teismui, nes Vilniaus miesto 3-ojo policijos komisariato Viešosios policijos Prevencijos skyriaus tyrėjas (toliau – tyrėjas) nusprendė nepradėti administracinio teisės pažeidimo bylos teisenos buvusiai pareiškėjo žmonai nesant teisės pažeidimo, numatyto Administracinių teisės pažeidimų kodekso 90 str. (žiaurus elgesys su gyvūnais). Skunde nurodė, jog po skyrybų buvusi žmona neleidžia rūpintis šunimi, jo galimybės prižiūrėti šunį yra ribojamos: šuo užrakinamas buto kambariuose, kurie priklauso buvusiai žmonai ir ten kankinasi. Nuolat loja, nėra pakankamai dažnai išvedamas į lauką, reguliariai nešeriamas“. Šuniui yra 11 metų, jam reikia daug priežiūros. Šeimininku šuo laiko pareiškėją, nes jis nuolat užtikrindavo jo priežiūrą, maitindavo. Nors gyvena tame pačiame bute, yra savavališkai užrakinamas. Pareiškėjui „grįžus namo, šuo blaškosi ir kankinasi už užrakintų durų, tai užfiksuota ir faktinių aplinkybių konstatavimo protokole“. Teismas skundą tenkino ir grąžino bylą nagrinėti iš naujo. Tokį sprendimą lėmė tai, jog nutarimas priimtas neįvertinus šuns auginimo ir laikymo sąlygų, t. y. policija nebuvo nuvykusi patikrinti laikymo sąlygų, neapklausti kaimynai, šuns veterinaras nepasisakė dėl jo fizinės ir emocinės būklės. Taigi galima prognozuoti, kad ateityje namuose laikomų gyvūnų gerovės apsauga bus užtikrinama efektyviau, vertinant ne formalius reikalavimus, o konkretaus gyvūno poreikius.

Nagrinėjant namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimus, tam tikra prasme galima kalbėti ir apie civilinę atsakomybę. Viena iš pagrindinių civilinės atsakomybės funkcijų – kompensacinė. Ji taikoma tais atvejais, kai siekiama atlyginti patirtą žalą. Žalą atlyginti gali tekti gyvūno savininkui, jei jo gyvūnas padaro žalos kitiems asmenims ar jų turtui. Kiti asmenys turi atlyginti žalą savininkui tais atvejais, jei dėl jų veiksmų nukenčia gyvūnas. Bet kuriuo atveju turi būti nustatytos visos civilinei atsakomybei taikyti būtinos sąlygos: neteisėti veiksmai, žala, kaltė ir priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos. Gyvūno netekimo atveju gali būti atlyginama jo įsigijimo savikaina, veterinarinės paslaugos ir kitos patirtos išlaidos, jeigu jos yra pagrindžiamos įrodymais. Savininkui gali būti atlyginama ir neturtinė žala.

¹¹⁷ *Ten pat.*

¹¹⁸ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2008 m. gruodžio 22 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. II-1760-602/2008.

Pavyzdžiui, 2010 m. balandžio 29 d nuosprendžiu¹¹⁹ Vilniaus rajono apylinkės teismas sužaloto ir dėl patirtų traumų užmigdyto šuns savininkei priteisė 500 Lt dydžio moralinę žalą. Savininke įrodinėjo, jog šuo jai buvo brangus, jį mylėjo ir juo džiaugėsi penki jos vaikai. Tačiau siekimas prisiteisti neturtinę žalą nėra labai populiarus. Manytina, jog tai įtakoja gyvūno vertės suvokimas visuomenėje bei teismų praktikos šiuo klausimu nebuvimas.

4.2. Atsakomybė už žiaurų elgesį su gyvūnais ir jos taikymo teisinis vertinimas

Už žiaurų elgesį su gyvūnais numatyta administracinė ir baudžiamoji atsakomybė. Atkreiptinas dėmesys, jog atsakomybė už žiaurų elgesį su gyvūnais taikoma ne už tam tikrų nustatytų reikalavimų pažeidimą, bet už asmens padarytą veiką, kuri gali pasireikšti kankinimu arba žiauriu elgesiu. Administracinių teisės pažeidimų kodekso 90 str. nustatyta, jog žiaurus elgesys su gyvūnais, taip pat jų kankinimas – užtraukia baudą nuo vieno šimto iki trijų šimtų litų¹²⁰. Baudžiamajame kodekse atsakomybė už žiaurų elgesį numatyta 310 str. „Tas, kas žiauriai elgėsi su gyvūnu, jeigu dėl to gyvūnas žuvo arba buvo suluošintas, arba kankino gyvūną, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų“¹²¹. Iš šių normų matyti, kad atsakomybė nustatyta už tapačias veikas, tačiau nusikalstamas elgesys bus toks, kuris sukels padarinius – gyvūno žūtį arba suluošinimą. Administracinės ar baudžiamosios atsakomybės taikymas priklauso nuo padarinių buvimo: jei žiauriai elgiantis su gyvūnu nekilo padarinių, bus taikoma administracinė, jei kilo – baudžiamoji atsakomybė.

Baudžiamajame kodekse žiaurų elgesį su gyvūnais kriminalizuojantis straipsnis yra priskirtas prie nusikaltimų ir nusižengimų dorovei. Taigi tokios veikos visuomenės požiūriu laikomos nemoraliomis, pažeidžiančiomis visuomenės elgesio principus ir normas¹²². Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentare¹²³ nurodyta, kad nagrinėjamo nusikaltimo objektas yra bendras interesas ugdyti visuomenės neabejingumą faunai ir rūpintis gamtos išsaugojimu. Žiaurumas gyvūnų atžvilgiu nesiderina su visuomenėje priimtomis elgesio normomis, todėl baudžiamieji įstatymai kriminalizuoja tokio elgesio kraštutines formas. Nusikaltimas gali būti padaromas dvejomis alternatyviomis veikomis. Tai žiaurus elgesys su gyvūnu ir gyvūno kankinimas. Nei doktrina, nei teismų praktika nėra pateikusi aiškių kriterijų, galinčių padėti atskirti šias veikas. Baudžiamojo kodekso 310 str. prasme, skiriasi tik šių veikų padariniai: žiauraus elgesio su gyvūnu atveju būtina, kad gyvūnas žūtų arba būtų suluošintas, o gyvūno

¹¹⁹ Vilniaus rajono apylinkės teismo 2010 m. balandžio 29 d nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1-223-269/2010.

¹²⁰ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Valstybės žinios*. 1985, Nr. 1-1.

¹²¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

¹²² Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-11-04]. <<http://www.lki.lt/dlkz/>>.

¹²³ Švedas, G.; Abramavičius, A.; Bieliūnas, E. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis. Vilnius: Registrų centras, 2010.

kankinimas pripažįstamas nusikaltimu net ir neatsiradus minėtų padarinių¹²⁴. Tačiau kankinimo atveju kaip padarinius galima būtų įvardinti didelį fizinį skausmą ar fizines kančias. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentare¹²⁵ nurodyta, kad žiaurus elgesys su gyvūnais ir jų kankinimas pasireiškia visuomenėje netoleruotinais veiksmais, kuriais demonstruojamas nepateisinamas negailestingumas ir savivalė gyvūnų atžvilgiu. Taip pat pateikti veiksmai, galintys sudaryti abi veikas: gyvūno mušimas, smauginimas, pakabinimas, galūnių sukinėjimas, atėmimas galimybės judėti, laikymas labai blogomis sąlygomis, marinimas badu, privertimas tenkinti iškreiptus žmogaus seksualinius poreikius, naudojimas jo sveikatai kenkiantiems sunkiems darbams, rizikingiems azartiniais žaidimams ir kt. Šis sąrašas nėra baigtinis. Kankinimo samprata apima būtinumu nepagrįstus žiauraus pobūdžio veiksmus. Kankinimo atveju kaltininkas visada veikia tiesiogine tyčia, žiauraus elgesio su gyvūnu atveju – tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia.

Teismai nagrinėdami baudžiamąsias bylas, kuriose asmenys kaltinami žiauriai elgęsi ar kankinę gyvūną, dažniausiai neanalizuoja žiauraus elgesio ar kankinimo sampratų, apsiriboja nustatymu, ar padaryta veika atitinka nustatytąjį Baudžiamajame kodekse. Bausmių skyrimo praktika nėra vieninga. Tai matyti iš konkrečių bylų analizės.

2009 metų lapkričio viduryje Lietuvą ir pasaulį sukrėtė šuns Pipiro numetimas nuo tilto¹²⁶. Pažeidėjas S.B. buvo sulaikytas pasklidus internete patalpintai filmuotai medžiagai, kurioje užfiksuotas šuns numetimas. Baudžiamąją bylą¹²⁷ nagrinėjo Kauno rajono apylinkės teismas. Kaip rodo bylos fabula S. B., viešėdamas pas motiną, kieme pamatė lakstantį palaidą šunį. S. B. žinojo, kad šuo priklauso kaimynui P. D. S. B. teigė, jog šuo laksto palaidas, alkanas, neprižiūrėtas, pjauna kaimynų ir jo motinos vištas. Kaimynas tuo metu buvo girtas, todėl su juo pasikalbėti nepavyko. Pašaukus šunį, jis pribėgo. Pipirą paėmė ir nusinešė ant tilto. Filmuojant dviems asmenims, šunį numetė nuo tilto. Šuo nukrito ant kranto, ne į upę. Daugiau į jį nežiūrėjo ir nuėjo. Nusikaltimas įvykdytas 2009 m. lapkričio 14 d., šuo ant kranto gulėjo iki 2009 m. lapkričio 17 d. Šuo buvo bejėgis, nevaldė kūno ir galūnių. Pipirui atlikta operacija, tačiau jo būklė buvo sunki, jis negalėjo savarankiškai judėti, atsistoti, nevaldė uodegos. Šuo vėliau nugaišo. Teismas už žiaurų elgesį su gyvūnu skyrė aštuonis mėnesius laisvės atėmimo.

¹²⁴ Švedas, G.; Abramavičius, A.; Bieliūnas, E. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis. Vilnius: Registrų centras, 2010.

¹²⁵ *Ten pat.*

¹²⁶ Irytas.lt informacija. Seredžiuje nuo tilto numestas šuo Pipiras neišgyveno. *Irytas.lt* [interaktyvus]. Vilnius, 2009-11-22 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.irytas.lt/-12588906981257680098-sered%C5%BEiujje-nuo-tilto-numestas-%C5%A1uo-pipiras-nei%C5%A1gyveno-2-video-nuotraukos.htm>>.

¹²⁷ Kauno rajono apylinkės teismo 2009 m. lapkričio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-552-720/2009.

Kitoje byloje¹²⁸ M. Č. ir A. S., būdami apsvaigę nuo alkoholio, veikdami bendrininkų grupėje žiauriai elgėsi su gyvūnu. A. S. laikė už grandinės pririštą neveislinį šunį, o M. Č. sudavė 3 – 4 smūgius kirviu į galvą, šuo žuvo. Teismas, skirdamas bausmę atsižvelgė į tai, kad šiuo metu už žiaurų elgesį su gyvūnais gali būti skiriamas laisvės atėmimas iki vienerių metų, todėl skyrė didesnes baudas nei prašė prokuroras. Kiekvienas iš jų nuteisti 100 MGL, t. y. 13000 litų bauda. Tai maksimali galima bauda už nesunkų nusikaltimą. Tokia teismų praktika vertintina kaip teigiamas pavyzdys gyvūnų gerovės apsaugos prasme

Tačiau vertinant padarytas veikas ir už jas paskirtas bausmes, pasitaiko atveju, kai skiriama bausmė yra ypač maža. Vienoje byloje¹²⁹ teismas kaltininką nubaudė 8 MGL, t. y. 1040 litų bauda už tai, kad žiauriai elgėsi su gyvūnu ir jį suluošino. Kaltininkas kastuvu sudavė nenustatytą kiekį smūgių savo mišrūnui šuniui. Šuniui buvo padarytos gilios kirstinės žaizdos galvoje, pakaušio ir antakio srityje, su kaukolės kaulų pažeidimais, akies kiaurymine žaizda. Liko gyvas, tačiau be akies. Tai, jog paskirta bausmė neatitinka padaryto nusikaltimo, rodo kitos byloje esančios faktinės aplinkybės. Kaltininkas teigė, jog šuo jam pasirodė negyvas, jis nuvilko jį į pievą ir užkasė. Byloje nustatyta, kad pro šalį ėjęs nepilnametis liudininkas matė, kaip kaltinamasis kasa duobę, šalia gulėjo šuo ir jis sucypė. Vėliau liudininkas grįžęs į vietą su motina šunį atkasė. Jis buvo gyvas. Ši situacija rodo, kad teismas, skirdamas bausmę, neįvertino visų aplinkybių. Kaltininkas žiauriai elgėsi su savo šunimi jį sužalodamas daugybiniais kastuvo smūgiais. Taip pat siekė numarinti gyvūną užkasant, o šie veiksmai yra draudžiami Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo¹³⁰ 3 str. Pastebėtina, jog teismas neatkreipė dėmesio, jog elgesys buvo ypač žiauraus pobūdžio, kad veiką padarė asmuo, kuris buvo gyvūno savininkas.

Nurodydami bausmės skyrimo motyvus, beveik visi teismai pabrėžia, kad padarytas nesunkus nusikaltimas. Teigiamai reikėtų vertinti Klaipėdos miesto apylinkės nuosprendį¹³¹, kuriame R. G. pripažintas kaltu dėl grasinimo nužudyti žmogų, svetimo turto sugadinimo ir žiauraus elgesio su gyvūnu. Kaltininko veiksmai žiauraus elgesio su gyvūnu atveju pasireiškė tuo, jog būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, kirviu sudavė kelis smūgius į galvą ir šonus ir tokiu būdu kankino prie būdos pririštą nukentėjusiajam priklausantį šunį. Šuo gulėjo kraujo klane, jam buvo padarytos kirstinės žaizdos šone ir galvoje, jos kraujavo. Teismas pažymėjo, kad nors padarytos nusikalstamos veikos ir yra nesunkios, tačiau yra tyčinio pobūdžio nusikalstamos veikos. Šuo buvo sužeistas, tačiau išgyveno. Už šią veiką R. G. nuteistas trimis mėnesiais laisvės atėmimo. Toks precedentas rodo, kad tie atvejai, kai gyvūnas žiauriai elgiantis nugaišta, o už šią

¹²⁸ Vilniaus rajono apylinkės teismo 2010 m. liepos 2 d. teismo baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-338-298/2010.

¹²⁹ Kauno rajono apylinkės teismo 2009 m. liepos 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-305-58/2009.

¹³⁰ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. Valstybės žinios. 1997, Nr. 108-2728.

¹³¹ Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2009 m. rugpjūčio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1-701-606/2009.

veiką skiriama tik nedidelė bauda, turėtų būti vertinami kaip taisytini teismų praktikos pavyzdžiai. Taip pat reikia atkreipti dėmesį, jog teismai „žiauriu elgesiu su gyvūnu“ ir „kankinimu“ įvardija tuos pačius veiksmus. Nors Baudžiamojo kodekso 310 str. nustato, kad žiaurus elgesys su gyvūnais turi sukelti padarinius – žūtį arba suluošinimą. Todėl nagrinėjamu atveju kaltininko veiksmai turi būti vertinami kaip kankinimas.

Iš nagrinėtos teismų praktikos matyti, kad motyvuojamose dalyse teismai neanalizuoja subjektyviųjų nusikalstamų veikų požymių, kurie turėtų būti reikšmingi kvalifikuojant veikas ir skiriant bausmes už jas. Teismai dažniausiai įvardija, jog padaryta veika, numatyta Baudžiamojo kodekso 310 str. ir paskiria bausmę. Tačiau teismai nevertina kaltės turinio ir daromos veikos pavojingumo. Tai svarbu, nes nors gyvūno gyvybė nėra tiesiogiai įstatymo saugoma vertybė, tačiau veika padaroma gyvam organizmui, kuris jaučia skausmą ir gali žūti. Skiriant bausmę teismai turėtų įvertinti gyvūno gyvybei pavojingus veiksmus, naudojamus įrankius, žalojamas kūno vietas. Įsivaizduokime du savininkus. Pirmasis mirtinai sužalojo šunį kartą jam išpirdamas už tai, jog šis jį netikėtai aplojo. Pataikė į galvą ir šuo nugaišo. Kitas savininkas tokioje pačioje situacijoje šunį sužalojo daugybiniais peilio smūgiais į galvą ir širdies plotą. Šuo taip pat nugaišo. Šiuo metu vystoma teismų praktika rodo, jog abu savininkai būtų nubausti už žiaurų elgesį su gyvūnais, bet teismas nevertintų kaltininkų kaltės, jų ketinimų, todėl tai neatsispindėtų paskirtose bausmėse. Būtų neteisinga, jei abu savininkai būtų nubausti vienodai. Nors ir vienas spyris į galvą gali baigtis gyvūno žūtimi, tačiau tikimybė yra nedidelė. Bet daugybiniai dūriai peiliu į gyvybiškai pavojingas kūno vietas rodo, kad kaltininkas sąmoningai siekia gyvūno žūties, jo elgesyje „ryškesnis“ žiaurus elgesys su gyvūnu. Abiejų savininkų psichinis santykis su daroma veika ir padariniais skiriasi. Tačiau dažnai tai neatsispindi teismų paskirtose bausmėse. Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo baudžiamuoju įsakymu¹³² N. I. pripažinta kalta pagal Baudžiamojo kodekso 310 str. ir jai paskirta 7 MGL, t. y. 910 litų bauda už tai, jog susipykusi su motina stvėrė šuniuką ir išmetė iš penkto aukšto pro balkono turėklus. Greitai šuniuką užkasė prie namo. Iš bylos duomenų matyti, kad šie veiksmai buvo įvertinti eksperto. „Lietuvos veterinarijos akademijos rektorius rašte nurodė, jog tyčinis šuns išmetimas per balkono turėklus iš 5 aukšto yra kenksmingas ir Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo draudžiamas veiksmas. Įvertinant tai, kad metant šunį iš didelio aukščio yra labai tikėtina, kad šuo bus sužalotas, patirs kančių, gali būti, jog užsimuš, neišvengiamai patirs stresą. Lietuvos veterinarijos akademijos nuomone, tyčinis šuns išmetimas per balkono turėklus iš 5 aukšto galėtų būti laikomas žiauriu elgesiu su gyvūnu“¹³³. Kaltinamoji teigė, jog nemanė, kad šuniukas užsimuš.

¹³² Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2009 m. liepos 27 d. teismo baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje 1-1253-111/2009.

¹³³ *Ten pat.*

Kaip matyti iš eksperto pateikto vertinimo, taip pat atsižvelgiant į tai, jog kiekvienas protingas žmogus suvokia tokių veiksmų atlikimo pasekmes, paskirta bausmė yra neadekvati padarytai veikai. Tai, kad nagrinėjamoje byloje ekspertas teikė išvadą, galima vertinti keletu aspektų. Pirma, kreipimasis į ekspertus rodo, kad keičiasi požiūris į bylas, kuriose veikos padaromos žiauriai elgiantis su gyvūnu ar jį kankinant. Jas stengiamasi visapusiškai ištirti, norima tinkamai įvertinti aplinkybes. Tačiau teismai nesivadovauja bendraisiais kriterijais. Teisės aktuose nėra pateikto baigtinio žiauraus elgesio su gyvūnais atvejų sąrašo. Tačiau kiekvienu atveju veika padaroma prieš gyvūną, kuris yra gyvas ir jaučia. Jo kūno sandara yra panaši į žmogaus, gyvybiškai pavojingos kūno sritys sutampa. Todėl gali būti taikomi panašūs vertinimo kriterijai kaip ir nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose. Juk suvokimas apie padarinius, kas gali atsitikti išmetant iš penkto aukšto žmogų ar gyvūną, yra tas pats. Baudžiamojoje byloje¹³⁴, vertindamas asmenų, peiliu pjovusių šuniui galvą, vėliau ją nukirtusių, nupjovusių letenas ir atlikusių skrodimą norint susipažinti su sandara, veiką, teismas konstatavo, „kad kaltinamųjų veiksmai buvo žiaurūs, nes jie smurtinius veiksmus atliko gyvo gyvūno atžvilgiu, o juo labiau panaudojo įrankius-peilį, kirvį, smurtavo prieš bejėgį ir negalintį nuo žmogaus smurto panaudojimo apsiginti gyvūną-šunį“. Kaip žiaurus elgesys buvo įvardintas galvos pjovimas peiliu, nes kiti veiksmai atlikti gyvūnui esant negyvam.

Nors teismų praktika nėra vienoda, tačiau yra teigiamai vertintinų atvejų, kuomet paskirta bausmė atitinka padarytą veiką. Kaip matyti iš Lietuvos apeliacinio teismo nutarties¹³⁵, M. S. pagal Baudžiamojo kodekso 310 str. nuteistas laisvės atėmimu 10 mėnesių už tai, jog „pjovė vokiečių aviganių veislės šuniui gerklę, bandydamas nupjauti galvą, o nepavykus, M. B. kirvio bukąja dalimi sudavė nenustatytą skaičių smūgių šuniui į galvą, dėl kurių gyvūnas žuvo“. Iš kitos Lietuvos apeliacinio teismo nutarties¹³⁶ matyti, jog kaltininkas nuteistas 9 mėnesių laisvės atėmimo bausme už tai, „kad siekdamas atsikratyti nužudytajai priklausančio šuns, nusivedė jį ant namo stogo ir tyčia šunį numetė ant žemės“. Kitais atvejais už šuns pakorimą skirta 4 mėnesių laisvės atėmimo bausmė¹³⁷, už šuns įmetimą į šulinį, dėl ko gyvūnas žuvo – 6 mėnesių laisvės atėmimo bausmė¹³⁸.

¹³⁴ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. vasario mėn. 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-37-238/2008.

¹³⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. birželio mėn. 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-224/2008.

¹³⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. gegužės mėn. 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-317.

¹³⁷ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gegužės mėn. 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-248-120-2009.

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. vasario mėn. 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-148/2007.

4.3. Namuose laikomų ir benamių gyvūnų pažeidimų mažinimo ir gerovės apsaugos didinimo perspektyvos Lietuvoje

Išanalizavus namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos ypatumus bei šioje srityje daromus pažeidimus, galima daryti išvadą, jog šių kategorijų gyvūnų apsauga Lietuvoje nėra pakankama ir efektyvi. Tokią situaciją lemia daug tarpusavyje susijusių priežasčių ir nei vienos negalima įvardinti kaip esminės. Visų pirma, didėja benamių gyvūnų skaičius. Ši skaičių didina gatvėje besiveisiantys benamiai gyvūnai, jį papildo ir savininkų į gatvę išmetami naminiai gyvūnai. Analizuojant tik statistinius rodiklius, kaip problema įvardijamas nekontroliuojamas benamių gyvūnų skaičius. Tačiau šis skaičius yra tik padarinys, kurį lemia neefektyvi apsaugos sistema. Kiekvienas išmestas gyvūnas reiškia, kad jo savininkas padarė pažeidimą. Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatyme nustatyta, kad gyvūną padaryti benamiu draudžiama¹³⁹. Tačiau tokie pažeidimai dažniausiai nėra nustatomi. Gyvūnai nėra registruoti, neaiškus savininkas. Todėl praktiškai nėra įmanoma nustatyti, kam priklauso gyvūnas ir kas padarė pažeidimą. Didžioji visuomenės dalis tokių elgesį vertina kaip normalų ir neinformuoja institucijų apie tokio tipo pažeidimus. Teisės aktuose nustatyti reikalavimai negarantuoja, kad toks elgesys bus neigiamai vertinamas ir visuomenėje. Todėl norint išspręsti šią problemą, reikia vykdyti švietėjiškas programas. Šios programos turėtų apimti kompleksines priemones, kuriomis būtų siekiama pakeisti žmonių požiūrį į tai, kas laikoma tinkamu ar netinkamu elgesiu su gyvūnais. Pavyzdžiui, daug žmonių normaliu dalyku laiko tai, kad gyvūnui atsivedus palikuonių, jie yra sunaikinami, tačiau kastraciją ar sterilizaciją įvardija kaip neigiamą, nenatūralų ir gyvūną žalojantį veiksma. Šią situaciją šeimose stebintys vaikai užaugę tokių gyvūnų skaičiaus mažinimo būdą laiko normaliu ir jį taiko patys. Šeima, mokykla ir visuomenė turi suvokti, kad yra atsakingos už tai, kaip asmuo suvokia gyvūną – kaip daiktą ar jaučiančią būtybę. Auklėjimas, mokyklų programos turėtų skatinti tinkamą elgesį su gyvūnu.

Didžiulę įtaką daro ir žiniasklaidos poveikis. Kaip minėta, Lietuvoje pastaruoju metu ypač padaugėjo žiauraus elgesio su gyvūnais atvejų. Kadangi nėra duomenų, kuriais remiantis būtų įmanoma palyginti tokių atvejų skaičiaus kitimą, nėra įmanoma nustatyti, ar padaugėjo pačių atvejų, ar tiesiog apie juos dažniau pranešama. Bet būtent iš tokių pranešimų visuomenė suvokia, kad toks elgesys nėra toleruotinas. Asmenys praneša ne tik apie kankinimo ar žiauraus elgesio atvejus, bet ir apie netinkamo numarinimo, laikymo ar kitokius pažeidimus. Todėl įvairių gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimų išviešinimas visuomenėje yra vertintinas kaip tam tikra apie neleistiną elgesį informuojanti programa. Tai atkreipia žmonių dėmesį ir skatina atitinkamą

¹³⁹ Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.

institucijų informavimą apie daromus ar padarytus pažeidimus. Būtent naudojantis žiniasklaidos priemonėmis galima ne tik formuoti supratimą apie netinkamą elgesį, bet ir vykdyti švietėjiškas programas, skatinančias rūpintis namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsauga. Tačiau tokių programų vykdymas reikalauja didelių finansinių investicijų. Išanalizavus Lietuvos situaciją matyti, jog tokias programas vykdo tik savanoriškais pagrindais veikiančios organizacijos. Leidžia lankstinukus, plakatus, organizuoja projektus, rašo straipsnius. Reikia pastebėti, kad daugėja informacinių leidinių, kuriuose atsirado nuolat veikiančios skiltys, teikiančios informaciją apie gyvūnus, jų istorijas, pagalbos prašymus. Tai teigiamai vertintinas reiškinys, kuris susilaukia daug visuomenės susidomėjimo ir skatina naminių ir benamių gyvūnų gerovės apsaugą.

Teisės aktuose nustatyta daug gyvūnų gerovės apsaugos reikalavimų. Tačiau iš ankstesniuose skyriuose pateiktos analizės matyti, jog šie reikalavimai nėra įgyvendinami. Kaip minėta, tokios situacijos susidarymą įtakoja visuomenės požiūris į leistiną elgesį su gyvūnais. Tačiau šis požiūris darytų mažesnę poveikį, jei atsakingų institucijų sistema veiktų efektyviai. Iš daugelio spaudoje pasirodžiusių pranešimų galima daryti išvadą, jog pareigūnų požiūris taip pat lemia žemesnę gyvūnų gerovės apsaugos lygį. Pareigūnai atsisako pradėti išteisininį tyrimą arba skiria pačias mažiausias sankcijas, kai akivaizdu, jog jos turėtų būti didesnės. Dažni atvejai, kai pažeidimą įvykdžius savininkui, pareigūnai tai laiko normaliu elgesiu ir nesiima jokių veiksmų. Ir tik tada, kai apie pažeidimą pranešama viešai, toks įvykis susilaukia pareigūnų dėmesio. Tačiau turėtų būti priešingai, nes pareigūnai yra tie asmenys, kurie turi užtikrinti nustatytą teisės aktų reikalavimų laikymąsi. Todėl institucijos turi imtis visų įmanomų priemonių tam, kad pareigūnai vykdytų jiems nustatytas pareigas ir tokiu būdu didintų naminių ir benamių gyvūnų gerovės apsaugą.

Kaip galima gyvūnų gerovės apsaugos didinimo būdą galima įvardinti ir bausmių už šios srities pažeidimus griežtinimą. Nors seniai įrodyta, jog didesnė bausmė nuo pažeidimo nesulaiko, tačiau būtina keisti sistemą, kai už turto vagystę yra numatoma trigubai didesnė bausmė nei už tyčia sukeltą gyvūno žūtį ar suluošinimą. Teigiamą efektą galima būtų pasiekti ir padidinus pinigines sankcijas. Tačiau dar svarbiau už tokių bausmių sugriežtinimą yra atsakomybės už pažeidimą neišvengiamumas. Kaip minėta anksčiau, tai galima padaryti visuomenės ir institucijų pastangomis. Vis didesnė visuomenės dalis neigiamai reaguoja į gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimus, aktyviai dalyvauja svarstymuose dėl apsaugos didinimo. Daug žinomų visuomenės veikėjų skatina atsakingą rūpinimąsi gyvūnais, politikai svarsto įvairius gyvūnų gerovės apsaugos didinimo klausimus, teikia projektus. Nors šiuo metu nėra priimta jokių šiai sričiai reikšmingų pakeitimų, tačiau galima prognozuoti, jog ateityje namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsauga bus stiprinama. Tai rodo ir parengtas Gyvūnų

gerovės ir apsaugos įstatymo projektas¹⁴⁰, numatantis daug pakeitimų, kurie buvo aptarti 3.3. poskyryje.

Apibendrinant namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos perspektyvas Lietuvoje, darytina išvada, jog gyvūnų gerovės apsauga ateityje bus efektyvesnė. Galima tikėtis, jog valstybė, reaguodama į vis aktyviau reiškiamą visuomenės nuomonę dėl netinkamo elgesio su gyvūnais, priims būtinus sprendimus, turėsiančius įtakos jų apsaugai. Įteisinus pakeitimus dėl registracijos ir identifikavimo sistemų privalomumo ne tik pagerėtų gyvūnų gerovės apsauga, bet ir sumažėtų gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimų. Tik įgyvendinus šiuos reikalavimus, garantavus atsakomybės už padarytus pažeidimus taikymą, taip pat naudojant pažangius benamių gyvūnų skaičių kontroliuoti padedančius metodus galima pasiekti laukiamų rezultatų. Būtinis tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir nustatytų pareigų vykdymas. Šių kompleksinių priemonių visuma užtikrintų namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugą Lietuvoje.

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektas. 2010-08-09, Nr. 10-3298-01.

IŠVADOS

1. Namuose laikomų gyvūnų gerovės apsaugą lėmė gyvūnų kaip nuosavybės objekto teisinio statuso įtvirtinimas. Šiuolaikinė gyvūnų gerovės apsaugos sistema formuojama remiantis gyvūno gebėjimu jausti skausmą bei pripažinimu, jog gyvūnas vertingas savo šeiminkui. Namuose laikomiems gyvūnams užimant vis svarbesnę dalį žmonių gyvenime, gyvūnų gerovės samprata apima ne tik fizinių, psichinių ir natūralumo poreikių patenkinimą, bet ir tuos poreikius, kurie atsiranda būtent dėl jų gyvenimo žmonių bendruomenėje.

2. Lietuvos teisės aktuose nustatyti gyvūnų gerovės apsaugos reikalavimai nėra įgyvendinami: neveikia registracijos, agresyvių šunų įsigijimo ir laikymo sistemos, gyvūnai marinami neleistiniais būdais, atliekamos draudžiamos chirurginės operacijos. Europos Sąjungos teisės aktuose namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsauga tiesiogiai nėra nustatyta.

3. Benamių gyvūnų gerovės apsaugos sistema Lietuvoje nėra efektyvi. Šių gyvūnų skaičius nemažėja, nes nėra taikomi pažangūs jį kontroliuoti padedantys metodai. Nuolatinis sveikų gyvūnų gaudymas bei marinis brangiai kainuoja ir yra nepateisinamas gyvūnų gerovės apsaugos prasme. Benamių gyvūnų gerovės apsaugą šiuo metu daugiausia užtikrina savanoriškais pagrindais veikiančios organizacijos.

4. Teismai, nagrinėdami gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimų ar žiauraus elgesio su gyvūnais bylas, apsiriboja padaryto pažeidimo įvardijimu, bet neanalizuoja kitų veikos kvalifikavimui svarbių aplinkybių. Vertindami žiauraus elgesio su gyvūnais atvejus netiria subjektyvių nusikalstamos veikos požymių. Bausmių skyrimo praktika taip pat skirtinga. Tačiau visuomenės reiškiamas neigiamas požiūris į dabartinę namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos padėtį Lietuvoje, rengiami pakeitimai dėl privalomų registracijos ir identifikavimo sistemų įvedimo leidžia prognozuoti, jog šių gyvūnų gerovės apsauga ateityje bus efektyvesnė.

PASIŪLYMAI

1. Atsižvelgiant į savanoriškais pagrindais veikiančių organizacijų indėlį bei išgelbėtų gyvūnų statistiką, įpareigoti savivaldybes privalomai skirti dalį lėšų šių organizacijų išlaikymui.
2. Asmenims, laikantiems gyvūną ir nusprendusiems jo atsisakyti, nustatyti įpareigojimą materialiai jį išlaikyti iki natūralios mirties.

Magistrantė Vilma Maluškaitė _____

Elektroninio pašto adresas: v.maluskaite@gmail.com

LITERATŪROS SARAŠAS

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
2. Europos konvencija dėl namuose laikomų gyvūnų apsaugos. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 80-283.
3. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Valstybės žinios*. 1985, Nr. 1-1.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.
5. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
6. Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 108-2728.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 23 d. nutarimas Nr. 325 „Dėl Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo įgyvendinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 28-808.
8. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2003 m. birželio 17 d. įsakymas Nr. 1V-219/B1-548 „Dėl Agresyvių šunų paėmimo ir realizavimo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 62-2839.
9. Lietuvos Respublikos valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2002 m. kovo 12 d. įsakymas Nr. 117 „Dėl Agresyvių šunų veislių sąrašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 32-1241.
10. Lietuvos Respublikos valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2002 m. gegužės 24 d. įsakymas Nr. 242 „Dėl Agresyvių šunų įvežimo, išigijimo, laikymo, veisimo, dresavimo ir prekybos jais taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 56-2289.
11. Lietuvos Respublikos valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2002 m. gegužės 24 d. įsakymas Nr. 242 „Dėl Agresyvių šunų įvežimo, išigijimo, laikymo, veisimo, dresavimo ir prekybos jais taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 56-2289.
12. Lietuvos Respublikos Valstybinės Maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2004 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. B1-1015 „Dėl veterinarijos reikalavimų gyvūnų globos namams“. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 179-6654.
13. Lietuvos Respublikos valstybinės veterinarijos tarnybos direktoriaus 1999 m. birželio 18 d. įsakymas Nr. 4-162 „Dėl Prekybos naminiais gyvūnais taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 54-1757.

14. Lietuvos Respublikos valstybinės veterinarijos tarnybos direktoriaus ir Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio gydytojo higienisto 1999 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. 4-341/19 „Dėl Įsakymu patvirtintų „Gyvūnų, leidžiamų laikyti daugiabučių namų butuose normų“ keitimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 108-3171.

15. Vilniaus miesto savivaldybės direktoriaus 2005 m. rugpjūčio 26 d. įsakymas Nr. 30-1314 „Dėl Vilniaus miesto gyvūnų globos namų nuostatų patvirtinimo“. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2005 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30075127>>.

16. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2008 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 30-1834 „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės UAB „Grinda“ teikiamų paslaugų indeksuotų įkainių tvirtinimo“. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2008 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30161558>>.

17. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2004 m. rugpjūčio 25 d. sprendimas Nr. 1-493 „Dėl Vietinės rinkliavos už gyvūnų registravimą ir laikymą daugiabučiuose namuose nuostatų tvirtinimo“.

18. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2006 m. rugsėjo 20 d. sprendimas Nr. 1-1324 „Dėl pavedimo uždarai akcinei bendrovei UAB „Grinda“ teikti privalomasias paslaugas“. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2006 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30136920>>.

19. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2009 m. spalio 7 d. sprendimu Nr. 1-1251 patvirtintos Gyvūnų laikymo Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje taisyklės. *Vilniaus miesto savivaldybė* [interaktyvus]. Vilnius, 2009 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30177450>>.

ES teisės aktai

20. Amsterdamo sutartis. [1997] OL C 340.

21. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas 1523/2007, draudžiantis pateikti į Bendrijos rinką ir importuoti į ją bei eksportuoti iš jos kačių ir šunų kailius bei gaminius, kurių sudėtyje yra tokių kailių. [2007] OL L 343.

22. Europos Parlamento pranešimas dėl veiksmų plano dėl gyvūnų gerovės 2006–2010 m. analizės ir įvertinimo (2009/2202(INI)).

23. Europos Parlamento rezoliucija dėl Bendrijos veiksmų plano dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės 2006-2010 m.(2006/2046(INI)).

24. 2006 m. sausio 23 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Bendrijos veiksmų plano dėl gyvūnų apsaugos ir gerovės 2006 – 2010 m. (COM(2006)0013).

25. Lisabonos sutartis. [2007]OL C 306.
26. Maastrichto sutartis. [1992] OL C 191-1.
27. Tarybos 1974 m. lapkričio 26 d. direktyva 74/577/EEB dėl gyvūnų apsvaiginimo prieš skerdžiant. [1974] OL L 316/10.

Teismų praktika

28. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. vasario mėn. 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-37-238/2008.
29. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gegužės mėn. 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-248-120-2009.
30. Kauno rajono apylinkė teismo 2009 m. lapkričio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-552-720/2009.
31. Kauno rajono apylinkė teismo 2009 m. liepos 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-305-58/2009.
32. Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2009 m. rugpjūčio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1-701-606/2009.
33. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. birželio mėn. 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-224/2008.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. vasario mėn. 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-148/2007.
35. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2008 m. gruodžio 22 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. II-1760-602/2008.
36. Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2009 m. liepos 27 d. teismo baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje 1-1253-111/2009.
37. Vilniaus rajono apylinkės teismo 2010 m. balandžio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-223-269/2010.
38. Vilniaus rajono apylinkės teismo 2010 m. liepos 2 d. teismo baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-338-298/2010.

Teisės aktų projektai

39. Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektas. 2010-08-09, Nr. 10-3298-01. <
40. Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo projektas. 2010-11-19, Nr. 10-3298-02.

41. Europos teisės departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos išvada „Dėl Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, naudojimo ir laikymo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto“. 2010-08-25, Nr. 10-3298-01.

Specialioji literatūra

42. Aaltola, E. animal ethics and interest conflicts. *Ethics & the Environment*. 2005, 10(1): 19-48.

43. Aaltola, E. Animal Ethics and the Argument from Absurdity. *Environmental Values*. 2010, 19(1): 79-98.

44. Bailey, C. A man and a dog in a lifeboat: self-sacrifice, animals, and the limits of ethical theory. *Ethics & the Environment*. 2009, 14 (1): 129-148.

45. Camm, T.; Bowles, D. Animal welfare and the treaty of Rome - legal analysis of the protocol on animal welfare and welfare standards in the European Union. *Journal of Environmental Law*. 2000, 12(1).

46. Steiner, G. *Anthropocentrism and Its Discontents: The Moral Status of Animals in the History of Western Philosophy*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2005.

47. Horgan, R.; Gavinelli, A. The expanding role of animal welfare within EU legislation and beyond. *Livestock Science*. 2006, 103 (3): 303-307.

48. Odendaal, J.S.J. Science-based assessment of animal welfare: companion animals. *Rev.sci.tech.Off. int Epiz*. 2005, 24 (2): 493-502.

49. Ludwig, R.; O'Gorman, R. A. Cock and Bull Story? Problems with the Protection of Animal Welfare in EU Law and Some Proposed Solutions. *Journal of Environmental Law*. 2008, 20 (3): 363-390.

50. Mackevičiūtė, J. *Ekologinė etika ir išsamioji ekologija*. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2007.

51. Narbekovas, A. Eutanazijos terminų vartojimo bioetikoje bei teisėje problematika Lietuvoje. *Jurisprudencija*. 2008, 12 (114): 27-36.

52. Švedas, G.; Abramavičius, A.; Bieliūnas E. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis. Vilnius: Registrų centras, 2010.

53. Tannenbaum, J. Animals and the Law: Property, Cruelty, Rights. *Social Research*. 1995, 62 (3): 539-607.

54. Würbel, H. Ethology applied to animal ethics. *Applied Animal Behaviour Science*. 2009, 118 (3/4): 118-127.

Elektroniniai šaltiniai

55. BNS informacija. Per pusmetį gauta 550 pranešimų dėl žiauraus elgesio su gyvūnais. *DELFI, Ekologija ir gamta* [interaktyvus]. Vilnius, 2010-08-29 [žiūrėta 2010-11-03]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/ecology/per-pusmeti-gauta-550-pranesimu-del-ziauraus-elgesio-su-gyvunais.d?id=35940141>>.

56. Bolzanė, G. Lietuvoje – masinės keturkojų pakasynos. *Veidas*. Vilnius: "Veido periodikos leidykla". 2009, 42: 42 – 43.

57. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-11-04]. <<http://www.lki.lt/dlkz/>>.

58. *FOUR PAWS*. Historic decision today in Brussels: dogs and cats under EU protection [interaktyvus]. Brussels, 2010-11-30 [žiūrėta 2010-12-01]. <http://www.carodog.eu/data/press_release_29_11_10.pdf>.

59. Garkauskas, P. Kol Kauno biurokratai susirašinėjo, partrenktas arklys agonijoje kankinosi 8 valandas. *DELFI, Nusikaltimai ir nelaimės* [interaktyvus]. Vilnius, 2010-08-16 [žiūrėta 2010-08-18]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/crime/kol-kauno-biurokratai-susirasinejo-partrenktas-arklys-agonijoje-kankinosi-8-valandas.d?id=35517411>>.

60. Gerulaitytė, E.; Morkevičius, M. Ir žirgai netenka namų. *DELFI Istorijos* [interaktyvus]. Vilnius, 2010-05-31 [žiūrėta 2010-06-15]. <<http://gyvenimas.delfi.lt/stories/ir-zirgai-netenka-namu.d?id=3296358>>.

61. Grinda [interaktyvus]. Vilnius, 2005 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.grinda.lt/apie.php>>.

62. Gurevičius, A. Vilniuje kovinis šuo stipriai apkandžiojo žmogų. *DELFI, Nusikaltimai ir nelaimės* [interaktyvus]. Vilnius, 2010-05-15 [žiūrėta 2010-12-02] <<http://www.delfi.lt/news/daily/crime/vilniuje-kovinis-suo-stipriai-apkandziojo-zmogu-atnaujinta.d?id=32324883>>.

63. Kasperavičiūtė, J. Utenoje benamės katės apsigyvens specialiuose nameliuose. *lrytas.lt* [interaktyvus]. Vilnius, 2010-03-12 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.lrytas.lt/12684084231266084897-utenoje-benam%C4%97s-kat%C4%97s-apsigyvens-specialiuose-nameliuose-video.htm>>.

64. Krapavickaitė, D. Agresyvus šuo apkandžiojo penkis kauniečius. *Kaunodiena.lt* [interaktyvus]. Kaunas, 2010-09-15 [žiūrėta 2010-12-02]. <<http://kauno.diena.lt/naujienos/miestas/agresyvus-suo-apkandziojo-penkis-kauniecius-pildoma-299287>>.

65. Lietuvos gyvūnų globos draugija [interaktyvus]. Vilnius, 2005 [žiūrėta 2010-10-25]. <<http://lggd.lt/istorija>>.

66. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos informacija [interaktyvus]. Vilnius, 2006-02-23 [žiūrėta 2010-06-12]. <http://www.zum.lt/min/ezinios/dsp_news.cfmNewsID=3072&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=2&list=10>.
67. „Lietuvos žinios“. Belgija – šalis ne katėms. *Alfa.lt* [interaktyvus]. Vilnius, 2010-09-14 [žiūrėta 2010-12-03]. <http://www.alfa.lt/straipsnis/10408329/?Belgija..salis.ne.katems=2010-09-14_07-00>.
68. Lesė [interaktyvus]. Vilnius, 2007 [žiūrėta 2010-12-03]. <http://www.lese.lt/lt/sterilizacija_tvarka/news.2248>.
69. Lesė [interaktyvus]. Vilnius, 2007 [žiūrėta 2010-12-03]. <http://www.lese.lt/lt/naudinga_statistika>.
70. lrytas.lt informacija. Seredžiuje nuo tilto numestas šuo Pipiras neišgyveno. *lrytas.lt* [interaktyvus]. Vilnius, 2009-11-22 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.lrytas.lt/-12588906981257680098-sered%C5%BEiuje-nuo-tilto-numestas-%C5%A1uo-pipiras-nei%C5%A1gyveno-2-video-nuotraukos.htm>>.
71. 15min.lt informacija. Teismas Trakų rajone nusprendė uždaryti siaubingą veislinių šunų „gamyklą“. *15min.lt* [interaktyvus]. Vilnius, 2010-09-27 [žiūrėta 2010-11-26]. <<http://www.15min.lt/naujiena/augintiniai/ivykiai/teismas-traku-rajone-nusprende-uzdaryti-siaubinga-veisliniu-sunu-gamykla-nuotraukos-172-117241>>.
72. SOS gyvūnai [interaktyvus]. Vilnius, 2010 [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://sos-gyvunai.lt/lt/apie/veikla/>>.
73. Žirgų globos asociacija [interaktyvus]. Vilnius, 2007 [žiūrėta 2010-12-05]. <http://zga.mfoto.info/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=27>.

SANTRAUKA

Maluškaitė V. Namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos teisinio reglamentavimo ypatumai Lietuvoje/ Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovė dr. Indrė Špokienė, konsultantas prof. dr. Andrius Narbekovas. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2010. – 58 p.

Namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsauga tampa vis svarbesnė šių dienų visuomenėje. Šiame darbe siekta išnagrinėti šių gyvūnų grupių gerovės apsaugos reglamentavimo ypatumus Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, taip pat įvertinti esamos apsaugos sistemos efektyvumą. Taikant duomenų analizės, loginį – analitinį, sisteminės – analizės bei apibendrinamąjį metodus, analizuoti teisės aktuose nustatyti reikalavimai, teismų praktika bei gyvūnų gerovės apsaugos įgyvendinimas praktikoje. Pirmoje darbo dalyje analizuojamos etinės – teisinės namuose laikomų gyvūnų gerovės apsaugos prielaidos, pateikiama šiuolaikinė gyvūnų gerovės samprata. Antroje ir trečioje darbo dalyse nagrinėjami Lietuvos ir Europos Sąjungos teisės aktuose nustatyti namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos reikalavimai bei atliekamas šių reikalavimų vertinimas gyvūnų gerovės apsaugos prasme. Paskutinė darbo dalis skirta atsakomybės už gyvūnų gerovės apsaugos pažeidimus ir žiaurų elgesį su gyvūnais tyrimui. Nustačius pagrindines šios srities problemas įvertintos namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsaugos perspektyvos ateityje. Tyrimas atskleidė, kad Europos Sąjungoje šių gyvūnų grupių gerovės apsauga nėra tiesiogiai nustatyta, o Lietuvoje nustatyti reikalavimai nėra įgyvendinami. Tačiau išanalizavus rengiamus pakeitimus bei visuomenėje vykstančius pokyčius darytina išvada, jog ateityje namuose laikomų ir benamių gyvūnų gerovės apsauga bus efektyvesnė.

SUMMARY

Maluškaitė V. The peculiarities of legal regulation on protection of pet and stray animals' welfare in Lithuania/ Master's work in Law. Supervisor assoc. dr. Indrė Špokienė, consultant prof. Andrius Narbekovas. - Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Law, 2010. – 58 p.

Protection of pet and stray animals' welfare becomes more and more topical in the current-day society. The present thesis is aimed at analyzing the peculiarities of regulation on protection of welfare of the groups of these animals in Lithuania and in the European Union as well as at evaluating efficiency of the existing protection system. The requirements, which are set in the legal acts, the courts' practice and implementation of protection of the animals' welfare in reality are analyzed by applying the method of the data analysis, the logic-analytical method, the method of the systemic analysis and the generalizing method. The first part of the thesis deals with analysis of the ethnic-legal background of protection of the pet animals' welfare and with the contemporary concept of the animals' welfare. The second and the third parts of the thesis provide the analysis of the requirements, which are set towards the pet and stray animals' welfare in the legal acts of Lithuania and of the European Union, as well as with evaluation of these requirements from the aspect of protection of the animals' welfare. The final part of the thesis is devoted to investigation of responsibility for violation of protection of the animals' welfare and for the cruel behavior with the animals. After having ascertained the main problems, existing in this sphere, the perspectives of protection of the pet and stray animals' welfare in future was evaluated. It was revealed in the course of the research that protection of welfare of the groups of these animals in the European Union is not directly regulated, whereas the requirements, established in Lithuania, are not being implemented. However, after having analyzed the changes under development and the changes, which are going on in the society, the conclusion is to be drawn that protection of the pet and stray animals' welfare will be more efficient in future.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1.

Vilniaus miesto gyvūnų globos namai (UAB „Grinda“)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m. 8 mėn.
Gyvūnų skaičius laikotarpio pradžioje	94	159	26	20	75	75
Šunys	29	52	9	14	39	39
Katės	65	107	17	6	36	36
Iš gyventojų priimtų gyvūnų skaičius	2064	2747	2802	3003	3386	1433
Šunys	1148	1421	1417	1645	1491	808
Katės	916	1326	1385	1358	1895	625
Iš jų seni, sergantys				791	857	307
Sugautų gyvūnų skaičius	3875	2910	2350	2761	2562	1324
Šunys	840	844	814	860	666	489
Katės	3035	2066	1536	1901	1896	835
Iš jų seni, sergantys				318	615	375
Numarintų gyvūnų skaičius	5326	5258	4620	5200	5153	1783
Šunys	1512	1879	1797	2082	1601	691
Katės	3814	3379	2823	3118	3552	1092
Nugaišusių gyvūnų skaičius	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra
Šunys	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra
Katės	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra

Gyventojams grąžintų pabėgusių ar paliktų be priežiūros gyvūnų skaičius	55	61	66	77	115	59
Šunys	42	54	48	49	70	42
Katės	13	7	18	28	45	17
Dovanotų gyvūnų skaičius	493	471	472	432	680	915
Šunys	411	375	381	349	486	564
Katės	82	96	91	83	194	351
Gyvūnų skaičius laikotarpio pabaigoje	159	26	20	75	75	
Šunys	52	9	14	39	39	
Katės	107	17	6	36	36	

Sudaryta pagal Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Komunalinio ūkio departamento Miesto tvarkymo skyriaus pateiktus duomenis.